ИСПОЛНИТЕЛЬНЫЙ КОМИТЕТ
МАМАДЫШСКОГО
МУНИЦИПАЛЬНОГО РАЙОНА
РЕСПУБЛИКИ ТАТАРСТАН
ул.М.Джалиля, д.23/33, г. Мамадыш,
Республика Татарстан, 422190

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
МАМАДЫШ МУНИЦИПАЛЬ
РАЙОНЫНЫҢ БАШКАРМА
КОМИТЕТЫ
М.Җәлил ур, 23/33 й., Мамадыш ш.,
Татарстан Республикасы, 422190

Тел.: (85563) 3-15-00, 3-31-00, факс 3-22-21, e-mail: mamadysh.ikrayona@tatar.ru, www.mamadysh.tatarstan.ru

Постановление **Карар**

№ 292 от «14» 11 2019 г.

2019-2023 елларга Татарстан Республикасы Мамадыш муниципаль районының энергия саклау һәм энергетиканың нәтиҗәлелеген күтәрү муниципаль программасын раслау турында

«Энергия саклау турында һәм энергетиканың нәтиҗәлелеген күтәрү хакында һәм Россия Федерациясенең кайбер закон актларына үзгәрешләр кертү турында» 2009 ел, 23 нче ноябрь, 261-ФЗ номерлы Федераль законны үтәү максатында, «Россия икътисадының энергетика һәм экологик нәтиҗәлелеген күтәрү буенча кайбер чаралар турында» РФ Президентының 2008 елның 4 июнендәге 889 номерлы Указы, «Энергияне сак тоту һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыру өлкәсендә төбәк һәм муниципаль программаларга карата таләпләр турында» 2009 елның 31 декабрендәге 1225 номерлы РФ Хөкүмәте карары, Россия Федерациясе Икътисадый үсеш министрлыгының «Энергияне сак тоту һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыру өлкәсендә төбәк, муниципаль программаларны эшләү максатларында кулланылырга мөмкин булган чараларның якынча исемлеген раслау турында» 2010 елның 17 февралендәге 61 номерлы боерыгы, «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 ел, 6 нчы октябрь, 131-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә, Татарстан Республикасы Мамадыш муниципаль районы Башкарма комитеты к а р а р б и р ә:

1. 2019-2023 елларга Татарстан Республикасы Мамадыш муниципаль районының энергия саклау һәм энергетиканың нәтиҗәлелеген күтәрү муниципаль программасын расларга (1 нче кушымта).

2. Мамадыш муниципаль районы Башкарма комитетының гомуми бүлегенең җәмәгатьчелек һәм ММЧ белән элемтә секторына әлеге карарны Татарстан Республикасы муниципаль районының www.mamadysh.tatarstan.ru. рәсми сайтында һәм Татарстан Республикасы хокукый мәгълүмат рәсми порталында урнаштыруны тәэмин итәргә.

3. Әлеге карарның үтәлешен контрольдә тотуны Татарстан Республикасы Мамадыш муниципаль районы Башкарма комитеты җитәкчесе урынбасары В.И. Никитинга йөкләргә.

Җитәкче И.М. Дәрҗеманов

Татарстан Республикасы Мамадыш
муниципаль районы Башкарма комитетының
14.11.2019 ел, 292 санлы карарына
1 нче кушымта

2019-2023 ЕЛЛАРГА ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ МАМАДЫШ МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫНЫҢ ЭНЕРГИЯ САКЛАУ ҺӘМ ЭНЕРГЕТИКАНЫҢ НӘТИҖӘЛЕЛЕГЕН КҮТӘРҮ МУНИЦИПАЛЬ ПРОГРАММАСЫ

2019 ел

ЭЧТӘЛЕК

Программаның паспорты 2
Төп төшенчәләр һәм кыскартулар 5
1.Кереш 8
2.Проблеманың характеристикасы .... **Ошибка! Закладка не определена.**
3. Программаның максатлары, бурычлары. Программаны тормышка ашыру сроклары һәм этаплары .... **Ошибка! Закладка не определена.**
4. Проблеманы хәл итүнең төп юллары 12
5. Программаны тормышка ашыру нәтиҗәләрен бәяләү индикаторлары исемлеге..14
6. Энергетика ресурсларын куллану характеристикасы**Ошибка! Закладка не определена.**
6.1. Мамадыш муниципаль районын җылы белән тәэмин итү 16
6.1.1. Төп күрсәткечләр.. 16
6.1.2. Мамадыш муниципаль районы җылылык белән тәэмин итүнең икътисади проблемалары .... **Ошибка! Закладка не определена.**
6.1.3.Мамадыш муниципаль районының җылылык белән тәэмин итү системасы **Ошибка! Закладка не определена.**
6.1.4. Җылылык энергиясен куллану 19
6.2. Мамадыш муниципаль районын су белән тәэмин итү**Ошибка! Закладка не определена.**
6.2.1. Төп күрсәткечләр................................. **Ошибка! Закладка не определена.**
6.2.2. Мамадыш муниципаль районының су белән тәэмин итү системасы 20
6.3. Мамадыш муниципаль районын электр белән тәэмин итү**Ошибка! Закладка не определена.**
6.3.1. Төп күрсәткечләр................................. **Ошибка! Закладка не определена.**
6.4. Мамадыш муниципаль районын газ белән тәэмин итү**Ошибка! Закладка не определена.**
6.4.1. Төп күрсәткечләр................................. **Ошибка! Закладка не определена.**
7. Энергоресурсларны куллануны коммерция исәбенә алу системасын оештыру **Ошибка! Закладка не определена.**
8. Энергия ресурсларын куллануда энергия саклау**Ошибка! Закладка не определена.**
8.1. Торак йортларда энергияне саклау 25
8.2. Бюджет өлкәсендә энергия саклау 29
8.3. Мамадыш районы торак-коммуналь хуҗалыгының энергетик нәтиҗәлелеген күтәрү .... **Ошибка! Закладка не определена.**
9. Мамадыш муниципаль районының энергетика балансы һәм энергия саклау потенциалы... **Ошибка! Закладка не определена.**
10. Кулланыла торган электр егәрлеген киметү. **Ошибка! Закладка не определена.**
11. Традицион булмаган һәм яңартыла торган энергия чыганаклары буларак, пилот проектлар программасы .... **Ошибка! Закладка не определена.**
12. Кулланучылар арасында аңлату эшләре .... **Ошибка! Закладка не определена.**

13. Программаны тормышка ашыру белән идарә итү һәм контрольдә тоту.**Ошибка! Закладка не определена.**
14. Программаны ресурслар белән тәэмин итү һәм планлаштырыла торган социаль-икътисадый нәтиҗә ....**Ошибка! Закладка не определена.**
16.Программаны эшләгәндә кулланыла торган юридик һәм хокукый документлар **Ошибка! Закладка не определена.**

Программаның паспорты

Программаның Исеме	2019-2023 елларга Татарстан Республикасы Мамадыш муниципаль районының энергия саклау һәм энергетиканың нәтиҗәлелеген күтәрү муниципаль программасы (алга таба - Программа)
Программаны эшләү өчен нигез (хокукый һәм норматив тәэмин итү)	- «Энергия саклау турында һәм энергетиканың нәтиҗәлелеген күтәрү хакында һәм Россия Федерациясенең кайбер закон актларына үзгәрешләр кертү турында» 2009 ел, 23 нче ноябрь, 261-ФЗ номерлы Федераль закон; - «Муниципаль ихтыяҗлар өчен товарлар, хезмәт күрсәтүләр, эшләр башкару, заказлар урнаштыру таләпләрен билгеләү кагыйдәләрен раслау турында» 2009 елның 31 декабрендәге 1221 номерлы Россия Федерациясе Хөкүмәте карары; - «Энергияне сак тоту һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыру өлкәсендә төбәк һәм муниципаль программаларга карата таләпләр турында» 2009 елның 31 декабрендәге 1225 номерлы РФ Хөкүмәте карары; - Россия Федерациясе Икътисадый үсеш министрлыгының «Энергияне сак тоту һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыру өлкәсендә төбәк, муниципаль программаларны эшләү максатларында кулланылырга мөмкин булган чараларның якынча исемлеген раслау турында» 2010 елның 17 февралендәге 61 номерлы боерыгы; - Россия Федерациясе Энергетика министрлыгының 30.06.2014 елның 398 № - лы «Дәүләт һәм муниципаль берәмлек, эшчәнлекнең җайга салынулы төрләрен хәл итүче оешмалар катнашында оешмаларның энергияне сак тоту һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыру өлкәсендәге программалар формасына һәм аларны гамәлгә ашыруның барышы турында хисап тотуга карата таләпләрне раслау турында боерыгы»; - Россия Федерациясе Энергетика министрлыгының 30.06.2014 елның 399 № лы «Энергияне сак тоту һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыру өлкәсендә, шул исәптән чагыштырма шартларда да, максатчан күрсәткечләрнең мәгънәләрен исәпләү методикасын раслау турындагы» боерыгы; - «Энергияне сак тоту һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыру өлкәсендә төбәк һәм муниципаль программаларны эшләү һәм гамәлгә ашыру буенча Методик тәкъдимнәрне раслау турында» Россия Федерациясе Энергетика министрлыгының 11.12.2014 ел, № 916 боерыгы»; «Татарстан Республикасында энергияне сак тоту һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыру «дәүләт программасын раслау турында» 2013 елның 4 декабрендәге 954 номерлы Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты карары»
Программаның Заказчысы	Мамадыш муниципаль районы башкарма комитеты
Программаны Эшләүче	Татарстан Республикасы Мамадыш муниципаль районы Башкарма комитетының территориаль үсеш бүлеге
Программаның максатлары һәм бурычлары, төп максатчан индикаторлары һәм күрсәткечләре	- Бюджет өлкәсе учреждениеләрендә энергия куллану нәтиҗәлелеген арттыруның тотрыклы процессын тәэмин итү; - бюджет өлкәсе учреждениеләрендә энергияне сак тоту һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыру механизмнарын эшләтеп җибәрү; - энергоэффектив технологияләр һәм материаллар, энергия куллану белән идарә итү системаларын кертү, ул энергияне сак тоту потенциалын гамәлгә ашыруны тәэмин итү; - куллану процессында ягулык-энергетика ресурсларын үлчәү һәм исәпкә алуның төгәллеген, дөреслеген һәм бердәмлеген тәэмин итү; - торак фондында энергетика ресурсларыннан файдалануның нәтиҗәлелеген арттыру; - коммуналь инфраструктура системаларында энергетика ресурсларын куллануның нәтиҗәлелеген арттыру; - аларны тапшырганда, шул исәптән коммуналь инфраструктура системаларында энергетик ресурслар югалтуларын киметү; - кулланыла торган энергетика ресурсларын исәпкә алу җайланмалары белән тәэмин ителеш дәрәҗәсен күтәрү; - муниципаль учреждениеләрнең энергетика ресурслары белән тәэмин итүгә бюджет чыгымнарын киметү; - энергияне сак тоту һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыру чараларын финанслауга файдаланыла торган бюджеттан тыш акчалар күләмен арттыру

Программаны тормышка ашыру сроклары һәм этаплары	Программа 2019 - 2023 елларда гамәлгә ашырыла.
Төп чараларны башкаручылар	Җирле үзидарә органнары, торак-коммуналь хуҗалык предприятиеләре һәм оешма эшчәнлегенең җайга салынулы төрләрен хәл итүче оешмалар, идарәче компанияләр, бюджет учреждениеләре, энергоресурсларны башка кулланучылар
Финанслау күләме һәм чыганаклары	Программаны финанслауның гомуми күләме барлык чыганаклар хисабына – 80,963 млн. сум, шул исәптән Мамадыш районының берләштерелгән бюджеты хисабына-5,825 млн. сум;\ Татарстан Республикасы бюджеты акчалары исәбеннән-13,6 млн. сум; федераль бюджет акчалары исәбеннән – 4,5 млн. сум; бюджеттан тыш чыганаклар хисабына-57,039 млн. сум; шул исәптән энергия ресурсларын кулланучылар хисабына-57,039 млн.сум.
Программаны тормышка ашырудан көтелгән ахыргы нәтиҗәләр	Программаны тормышка ашыру мөмкинлек бирәчәк: - төрле билгеләнештәге биналарны, шул исәптән күпфатирлы торак йортларны, аларның энергетика нәтиҗәлелеге дәрәҗәләре нигезендә тәңгәлләштерергә; - күпфатирлы торак фондта энергия ресурсларын (шул исәптән җылылык энергиясен) куллануның 100 % коммерция учетын оештырырга; - бюджет учреждениеләре тарафыннан энергия ресурсларын куллануның 100 % коммерция учетын оештырырга ; - кулланыла торган табигый газның бер өлешен икенчел яки яңадан торгызыла торган энергия чыганаклары белән алыштыру өчен уңай шартлар тудыру; - кулланучыларны энергия саклауга һәм энергия нәтиҗәлелеген арттыруга стимуллаштыру механизмнарын камилләштерү.
Программаны тормышка ашыруны контрольдә тоту системасы	Программаны гамәлгә ашыру һәм аның күрсәткечләрен мониторинглау буенча эшләрне координацияләү Мамадыш муниципаль районы Башкарма комитетының территориаль һәм инфраструктура үсеше бүлеге тарафыннан башкарыла. Программаның заказчысы-хисап аеннан соң килүче айның 15 нче числосына кадәр программаны гамәлгә ашыруның барышы турында Мамадыш муниципаль районы Советына, шулай ук Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетына хисап бирә.

Төп төшенчәләр һәм кыскартулар

Әлеге программада түбәндәге терминнар һәм билгеләмәләр кулланылган:

энергетик ресурс – энергия йөртүче, хуҗалык һәм башка эшчәнлекне тормышка ашырганда кулланырга мөмкин булган яки кулланыла торган энергия, шулай ук энергия төре (җылылык, электр яки башка энергия төре); **икенчел энергетик ресурс** – технологик процессны тормышка ашыру яки функциональ билгеләнеше билгеле энергетик ресурс төрен җитештерү белән бәйле булмаган җайланманы куллану нәтиҗәсендә җитештерү һәм куллану калдыклары яки өстәмә продукт буларак алынган энергетик ресурс;

ягулык-энергетика ресурслары – хуҗалык эшчәнлегендә кулланыла торган барлык үзгәртелгән табигый ягулык һәм энергия төрләренең барысы. Хәзерге вакытта кулланыла торган яки киләчәктә (файдалы) кулланырга мөмкин булган энергия йөртүчеләр;

энергия саклау – кулланыла торган энергетика ресурсларын күләмен киметүгә юнәлдерелгән, шул ук вакытта аларны кулланудан билгеле файдалы нәтиҗәне саклаган хәлдә (шул исәптән, җитештерелә торган продукция, эшләнгән эшләр, күрсәтелгән хезмәтләр күләме), оештыру, хокукый, техник, технологик, икътисади башка чараларны тормышка ашыру;

энергетик нәтиҗәлелек – энергетик ресурсларны кулланудан файдалы нәтиҗәнең, әлеге нәтиҗәне алу максатларында продукция, технологик процесс, юридик зат, шәхси эшмәкәргә карата булдырылган энергетик ресурсларның чыгымнарына чагыштырмасын күрсәтүче характеристика;

энергетик нәтиҗәлелек классы – энергетик нәтиҗәлелеген күрсәтүче продукциянең характеристикасы;

көнкүреш энергия куллану җайланмасы – функциональ билгеләнелеше энергетик ресурсларны куллануны күз алдында тота торган, куллана торган егерлеге электр энергиясе өчен егерме бер киловатт, җылылык энергиясе өчен йөз киловаттан артмаган һәм аны куллану шәхси, гаилә, йорт һәм башка төр шундый ихтыяҗлар өчен билгеләнә торган продукция;

энергетик тикшерү – кулланыла торган энергетика ресурслары күләме турында дөреслеккә туры килгән мәгълүмат алу максатларында энергетика ресурсларын куллану турында, энергетик нәтиҗәлелек турында, энергия саклау мөмкинлекләрен ачыклау һәм энергетик паспортта алынган нәтиҗәләрне күрсәтеп, энергетик нәтиҗәлелекне арттыру турында мәгълүматны җыю һәм эшкәртү;

энергия хезмәте күрсәтү шартнамәсе (контракт) – башкаручы тарафыннан энергия саклау һәм заказчы тарафыннан энергетика ресурсларын куллануның энергетик нәтиҗәлелеген арттыруга юнәлдерелгән гамәлләр предметы булган шартнамә (контракт);

муниципаль продукт – ахыргы куллану өчен товарлар һәм хезмәтләр эшләп чыгару процессын характерлаучы, муниципаль берәмлекнең икътисади эшчәнлеген гомумиләштерүче күрсәткеч. Муниципаль продукт агымдагы бәяләрдә (номиналь), каршы куела торган бәяләрдә (реаль) исәпләнелә;

дәүләт яки муниципаль берәмлек катнашында оешмалар – устав капиталында Россия Федерациясе, Россия Федерациясе субъекты, муниципаль берәмлекнең өлеше (кертеме) илле процентан да күбрәк булган һәм аларга карата Россия Федерациясе, Россия Федерациясе субъекты, муниципаль берәмлек юридик затларның устав капиталларын тәшкил иткән, тавыш бирүче акцияләргә (өлешләргә) туры килгән гомуми тавышларның илле процентыннан да күбрәге белән турыдантуры яки читләтеп идарә итәргә хокукы булагн юридик затлар, дәүләт яки муниципаль унитар предприятиеләр, дәүләт яки мунципаль учреждениеләр, дәүләт компанияләре, шулай ук мөлкәтләре яки акцияләренең яки устав капиталларында өлешләренең илле проценты дәүләт корпорацияләренеке булган юридик затлар;

җайга салына торган эшчәнлек төре - Россия Федерациясе законнары нигезендә, җайга салына торган бәяләр (тарифлар) кулланыла торган табигый монополияләр субъектлары, коммуналь комплекс оешмалары белән тормышка ашырыла торган эшчәнлек төрләре;

күп фатирлы йортны карап тоту өчен җаваплы зат – торак законнары нигезендә күп фатирлы йорт белән идарә итү йөкләмәләре йөкләнелгән зат; **төзүче** – шәһәр төзелеше законнары нигезендә төзүче дип танылган зат; **энергетик паспорт** – энергетик ресурслар куллану балансын, оешманың хуҗалык эшчәнлеге процессында аларны куллану нәтиҗәлелеге күрсәткечләре, энергия саклау потенциалы, шулай ук энергия саклау чаралары турында мәгълүматлар;

максатчан күрсәткеч – регламентлаучы документлар белән чагыштырмача билгеләнгән җылылык-энергетика ресурсларын куллану нәтиҗәлелегенә юнәлдерелгән чараларны тормышка ашыру буенча хуҗалык итүче субъектларның эшчәнлеган характерлаучы абсолют һәм чагыштырма күрсәткеч;

энергия саклау потенциалы – җылылык-энергетика ресурсларын (алга таба – ҖЭР) куллануны оптимальләштерү юлы белән энергетик нәтиҗәлелекне арттыру мөмкинлеген характерлаучы физик күрсәткеч. Потенциал билгеләнелгән (регламентлаучы документлар белән билгеләнгән), норматив (барлык системаның эш күрсәткечләрен норматив күрсәткечләргә китерү шарты белән), теоретик (модернизация һәм инновацион технологияләр кертү уздырганда);

продукциянең энергия сыйдырышлыгы – продукция эшләп чыгару өчен энергия тотуны (шартлы ягулык тоннасы) характерлауы күрсәткеч (млн.сум).

Программада түбәндәге кыскартылмалар кулланыла:

ГВС – кайнар су белән тәэмин итү;

ТКХ – торак-коммуналь хуҗалык;

ММР – Мамадыш муниципаль районы;

ҖЧП – җылылык челтәрләре предприятиесе;

СРО – үзе җайга салына торган оешма;

ТМШ-торак милекчеләре ширкәте;

ш. я. т. – шартлы ягулык тоннасы;

ЯЭР – ягулык-энергетика ресурслары.

1. Кереш

2009 елның 23 ноябрендәге «Энергияне сак тоту һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыру һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү турында» гы 261-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә энергияне сак тоту һәм энергетика нәтиҗәлелеген күтәрүне стимуллаштыруның хокукый, икътисадый һәм оештыру нигезләре булдырылды, барлык кулланучылар категорияләре тарафыннан энергетика ресурсларын куллануны оптимальләштерүгә юнәлдерелгән бурычлар куелды, энергияне сак тоту турында законнарның төп нигезләмәләрен үтәмәгән өчен җаваплылык көчәйтелде.

Әлеге Программа Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «энергияне сак тоту һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыру өлкәсендә төбәк һәм муниципаль программаларга карата таләпләр турында»2009 елның 31 декабрендәге 1225 номерлы карары нигезендә эшләнгән.

Әлеге Программа Мамадыш муниципаль районы Башкарма комитетының территориаль үсеш бүлеге тарафыннан энергоресурсларны тәэмин итүчеләр һәм кулланучылар белән җыелган сораштыру кәгазьләре, шулай ук район тарафыннан Татарстан Республикасы буенча Дәүләт статистикасы федераль хезмәтенең территориаль органына тапшырылган статистик хисаплылык нигезендә эшләнгән.

Программа структурасына, энергия ресурсларын куллануда энергия нәтиҗәлелеген һәм энергияне сак тоту мәсьәләләреннән тыш, «энергоресурсларны куллануны коммерция исәбенә алу системасын оештыру»,

«программа белән идарә итү һәм мониторинглау», «халык, идарә компанияләре, торак милекчеләре ширкәтләре белән аңлату эшләре», «норматив-хокукый базаны камилләштерү», «Идарә итү һәм программа мониторингы» бүлекләре керә.» (рәсем 1.1).

2010-2015 елларга ТР Мамадыш муниципаль районының энергияне сак тоту һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыру муниципаль программасы структурасы
Энергоресурсларны куллануны коммерция исәбенә алу системасын оештыру
Энергия ресурсларын куллануда энергия саклау
Халык, идарәче компанияләр, ТМШ белән аңлату эшләре алып бару
Норматив-хокукый базаны камилләштерү
Идарә һәм мониторинг программасы
Торак йортларда энергияне саклау
Муниципаль предприятиеләрнең энергетик нәтиҗәлелеген күтәрү
Социаль өлкә бюджет учреждениеләренең энергетик нәтиҗәлелеген күтәрү
Энергетик паспортлаштыру һәм энергетика тикшерүе
Энергия куллану күрсәткечләрен анализлау

рәсем 1.1

2. Проблеманың характеристикасы

Мамадыш районы территориясе Рус тигезлегенең көнчыгыш өлешендә, Татарстанның төньяк-көнчыгышында урнашкан. Көнчыгышта ул Алабуга районы белән чиктәш, көньякта – Түбән Кама һәм Чистай, көнбатышта – Теләче һәм Саба, Төньяк – Кукмара районнары, төньяк-көнчыгышта – Удмуртия Республикасы белән чиктәш.

Район территориясе төньяктан көньякка таба 70 км сузылган, ә көнбатыштан көнчыгышка таба-80 км, районның мәйданы 2,6 мең кв. м. тәшкил итә.

Нократ һәм Кама елгалары буенча суднолар йөреше, Казан–Яр Чаллы автомагистрале ерак һәм якын регионнар белән икътисадый мөнәсәбәтләргә уңай йогынты ясый. Казанга кадәр ераклык-167 км, Яр Чаллыга кадәр-87 км, Кукмарага кадәр-80 км. район үзәге-Мамадыш шәһәре. Мамадыш шәһәреннән тыш, район составына 27 авыл җирлеге керә. Мамадыш районында 42,021 мең кеше яши.

Мамадыш районының төп сәнәгать тармаклары район үзәгендә урнашкан. Азык – төлек тармагы-округта иң мөһим тармакларның берсе. Нигездә ул район чималы белән эшли, сөт, ит, балык эшкәртү, он, ашлык, макарон әйберләре, икмәк пешерү, спирт һәм аракы җитештерү кебек кече тармаклардан тора. Хәзер алар, нигездә, хосусыйлаштырылган, күбесе акционерлык җәмгыятьләре булып тора. 1897 елдан бирле Мамадыш спирт заводы эшли. Мамадыш сыр-май комбинаты республикада иң эреләрдән санала.

Төзелеш тармагында иң зур предприятие – «Стройсервис» АҖ (Мамадыш кирпеч заводы). Агач эшкәртү белән бәйле тармаклар Мамадыш һәм Кама урман хуҗалыклары базасында эшли.

Районның административ-территориаль төзелеше Мамадыш шәһәрендә төп кулланучылар тупланып, энергоресурсларны куллану характерын да билгели. Мамадыш шәһәрендә җылылык энергиясен һәм су белән тәэмин итүне төп тәэмин итүче – «Мамадыш җылылык челтәрләре» ААҖ, су белән тәэмин итү һәм ташландык суларны агызу хезмәтләре – «Мамадыш водоканалы» ААҖ һәм «Җирлекләргә хезмәт күрсәтү үзәге» ҖЧҖ.

Район тормыш эшчәнлегенең барлык өлкәләрендә энергия ресурсларын экономияләү резервлары шулай ук Мамадыш шәһәрендә дә тупланган. Аерым алганда, су бирү, су бүлү һәм агып җыела торган суларны чистартуга электр энергиясе чыгымнары, торак секторны, социаль һәм сәнәгать объектларын җылытуга коммуналь һәм ведомство котельныйлары тарафыннан табигый газ куллану, челтәрләрдә җылылык энергиясен югалту һ. б. энергияне сак тотуның шундый ук потенциалы сәнәгатьтә дә, шәһәрнең һәм гомумән республиканың ягулык-энергетика комплексында да бар.

Халык арасында энергия ресурсларын сак тоту һәм экономияләүнең иң зур потенциалы шулай ук Мамадыш районының торак хуҗалыгы да бар, аның торак фонды 2018 елга 1786,8 мең кв. м (17789 йорт) тәшкил итә:

Гомуми мәйданы 819,5 мең кв. м булган 1222 күпфатирлы йорт ;

Гомуми мәйданы 967,3 мең кв. метр булган 16567 шәхси йорт.

Торак фондын төзекләндерү дәрәҗәсе:

җылылык белән – 91,3% ;

су белән тәэмин итү – 73,6%, шул исәптән үзәкләштерелгән су белән тәэмин итү-22,4%%;

су белән тәэмин итү – 29,8%, шул исәптән үзәкләштерелгән су белән – 12,3%%;

кайнар су белән тәэмин итү-26,3%;

газ белән тәэмин итү (Челтәр, сыекландырылган) – 99,3%.

Үзәкләштерелгән су, су чыгару, җылылык, газ һәм кайнар су белән тәэмин ителгән Күпфатирлы йортларның өлеше 26,3% тәшкил итә.

Төп куллану өлкәсе (торак фонд һәм социаль өлкә) электр энергиясенең 47% ы, җылылык энергиясенең 95% ы һәм суның 96% ы сарыф итә.

Нәтиҗәдә Мамадыш муниципаль районы буенча энергия ресурсларын саклау потенциалы бәяләнә:

җылылык энергиясе буенча – 18-22 %;

электр энергиясе буенча 17-21 %;

су буенча 20-23 %.

Бу торак биналарны җылытуга, халыкны кайнар су белән тәэмин итүгә, бюджет объектларының җылыту-вентиляция ихтыяҗларына, яктырту энергоресурсларының төп чыгымнарына кагыла.

Бу күләмне киметүнең тискәре нәтиҗәсе, беренче чиратта, эшчәнлекнең җайга салынулы төрләрен хәл итүче оешмаларга кагылырга, ә хезмәт күрсәтү бирәмлегенә чыгымнарны арттыру хисабына, аларның хезмәтләренә тарифларны, ахыр чиктә, кулланучыларга да күтәрергә мөмкин. Кулланучылар өчен энергия ресурсларына тарифларны билгеләгәндә Дәүләт һәм муниципаль җайга салу органнарына куллану күләмнәрен киметүнең тискәре йогынтысын булдырмау өчен, ике якның да мәнфәгатьләре балансын үтәргә кирәк.

3.Программаның максатлары, бурычлары. Программаны тормышка ашыру сроклары һәм этаплары

Мамадыш муниципаль районының 2019-2023 елларга энергияне сак тоту һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыру муниципаль программасының төп максатларын түбәндәгечә формалаштырырга мөмкин:

→ районның социаль-икътисадый мөнәсәбәтләренең һәм тормыш рәвешенең барлык сегментларында энергия ресурсларын куллануның нәтиҗәлелеген арттыру;

→ кулланучыларны энергия саклауга кызыксындыру механизмнарын камилләштерү;

→ кулланучыларны энергияне сак тотуның котылгысыз процессына актив тарту, район халкының киң катламнарын төрле энергоресурсларны экономияле тотуның объектив зарурилыгын аңлау.

Әлеге программаның төп бурычлары

→ энергияне саклау потенциалын ныгыту, муниципаль продуктның энергия сыйдырышлылыгын 2015 ел дәрәҗәсенә карата 20% ка киметү.;

→ бюджет учреждениеләре тарафыннан барлык энергия ресурсларын куллануны 2023 елга кимендә 15% ка киметү (2019 елдан ел саен 3% ка ким түгел);

→ кулланучыларда тапшырганда һәм турыдан-туры энергоресурсларны югалтуларны киметү;

→ энергоресурслар алуга бюджет чыгымнарын киметү;

→ кулланыла торган реактив егәрлекне киметү;

→ табигый газ куллану күләмен киметү хисабына яну продуктлары, шул исәптән зарарлы матдәләр чыгару киметелде;

→ халык һәм башка кулланучылар төркемнәре арасында энергия һәм ресурсларны саклауны актив пропагандалау.

Программа 2019-2023 еллар дәвамында тормышка ашырыла. Барлык техник-икътисадый күрсәткечләр күрсәтелгән чорга билгеләнгән. 2023 елга кадәр, 2019 елдан программа чараларын гамәлгә ашыру темпларын һәм нәтиҗәлелеген саклап калу шарты белән, берничә фараз күрсәткечләре формалаштырылган.

4.Проблеманы хәл итүнең төп юллары

Торак фонд, бюджет учреждениеләре һәм муниципаль предприятиеләрдә анализлау энергия ресурсларын эшләп чыгару һәм куллану буенча гомуми картинаны алырга, су, электр һәм җылылык энергиясен төп кулланучылар тарафыннан куллануның нәтиҗәлелеген бәяләргә мөмкинлек бирде.

Программаны эшләү барышында Мамадыш ш. һәм башка җирлекләр буенча энергия ресурсларын куллану (энергия ресурсларының һәр төре буенча аерым) буенча түбәндәге кулланучыларның төркемнәренә анализ ясалды:

торак фонды;

социаль өлкә;

сәнәгать;

башка категорияләр.

Ягулык-энергетика ресурсларын кулланунын гомуми структурасында электр энергиясе, җылылык энергиясе, газ, мотор ягулыгы һәм су куллану бүлеп бирелде.

Җыелган мәгълүматларны анализлау нигезендә гомумрайон энергия ресурсларын куллану структурасы формалаштырылган, 2023 елга кадәр ММР энергоресурсларын куллану динамикасы билгеләнгән, энергоресурсларны һәм суны куллану буенча җыелма мәгълүматлар исәпләнгән.

Программада куелган бурычларны тормышка ашыру буенча иң беренче чираттагы адымнар – төп энергия ресурсларын (электр энергиясе, җылылык энергиясе, су һәм табигый газ) кулллануны коммерция учетына күчү. Россиядә коммерция учетына күчү практикасы энергия ресурсларын түләү чыгымнарының якынча 15% ын турыдан-туры, кулланучыларны энергия төрлелеген киметүгә стимуллаштыру хисабына гарантияле экономияли.

2019 елның 1 гыйнварына МР кулланучыларының барлык категорияләре өчен исәпкә алу приборлары күрсәткечләре буенча хисаплана торган энергия ресурсларын җибәрү күләменең өлеше:

- электроэнергия – 91,5 %;
- җылылык энергиясе (шул исәптән су белән тәэмин итү) - 57,5 %;
- салкын су – 56 %;
- табигый газ-99,8 %.

Программа тарафыннан бюджет учреждениеләрендә, муниципаль торак фондта гомуми кулланылыштагы урыннарда һәм энергияне сак тоту системаларын (эчке һәм урам) гомуми кулланыштагы юлларны төзекләндерүдә киң кулланышка кертү буенча чаралар каралган.

Электр энергиясен, җылылыкны, кайнар һәм салкын суны, парны һ.б. иң эре кулланучыларның энергетика системаларын оптимальләштерүгә карата үзенчәлекле хосусый карарлар аларның энергетик тикшеренүләре нәтиҗәләре буенча карау күздә тотыла.

Төрле категория кулланучыларга, шул исәптән җирле үзидарә органнары, дәүләт һәм муниципаль учреждениеләр, энергоресурсларны эре кулланучылар, энергетика тикшеренүләре мәҗбүри булып торган энергетика тикшерүләре (энергоаудит), шулай ук 261-ФЗ номерлы Федераль закон белән карала. Энергоаудит һәм энергетика паспортларын төзү буенча чаралар шулай ук әлеге программа кысаларында карала.

Эшчәнлекнең җайга салынулы төрләрен хәл итүче оешмаларның энергетика нәтиҗәлелеген арттыруга юнәлдерелгән конкрет техник/технологик проектларны эшләү һәм гамәлгә ашыру өчен җаваплылык турыдан - туры күрсәтелгән энергия һәм ресурслар белән тәэмин итүче оешмаларга йөкләнә. Мондый чараларны гамәлгә кертү турындагы карар аларның энергетик тикшеренүләре нәтиҗәләре буенча да кабул ителер дип көтелә.

Техник карарлардан тыш, программа энергия куллануны киметүне стимуллаштыру буенча оештыру, икътисадый, хокукый һәм административ чаралар комплексы, кулланучылар арасында энергия ресурсларын саклау идеяләрен актив пропагандалау күздә тотыла. Бу эш бик мөһим, чөнки, беренче чиратта, гади кулланучыларның энергия ресурсларын экономияләүдән файдасын аңлавы энергияне саклауга этәрә торган иң әһәмиятле фактор булып тора.

5. Программаны тормышка ашыру нәтиҗәләрен бәяләү индикаторлары исемлеге

Әлеге программаны гамәлгә ашыру нәтиҗәләрен бәяләү индикаторлары исемлеге Россия Федерациясе региональ үсеш министрлыгының методик рекомендацияләренә туры килә (Таблица 0.1). Күрсәткечләрнең динамикасын (үзгәрешен) чагылдыручы максатчан күрсәткечләр 2018 елның тиешле күрсәткечләре күрсәткечләренә карата исәпләнә, ә энергетика ресурсларын исәпкә алу приборлары белән тәэмин ителешнең максатчан күрсәткечләре энергия белән тәэмин итү инфраструктурасына тоташтырылган объектларга карата исәпләнә. Чагыштырма шартларда энергияне сак тоту һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыру өлкәсендә максатчан күрсәткечләр күрсәткечләрен исәпләгәндә, программа чараларын үткәрүгә бәйле булмаган энергетика ресурсларының структурасын һәм куллану күләмнәрен объектив үзгәртү фаразлары исәпкә алынды.

Таблица 0.1 Программаның максатчан күрсәткечләре

№	Күрсәткечләрнең, төркемнәрнең исеме	Үлчәү бер.
1	2	3
Энергияне сак тоту һәм энергия нәтиҗәлелеген арттыру өлкәсендә гомуми максатчан күрсәткечләр		
1.	Муниципаль продуктның энергия сыйдырышлылыгы динамикасы	кг у.т./ мең.сум
2.	Исәпләү приборларын кулланып гамәлгә ашырыла торган электр энергиясе күләмнәре өлеше	%
3.	Исәпләү приборларын кулланып гамәлгә ашырыла торган җылылык энергиясе күләмнәре өлеше	%
4.	Исәпләү приборларын кулланып гамәлгә ашырыла торган су күләмнәре өлеше	%
5.	Исәпләү приборларын кулланып гамәлгә ашырыла торган табигый газ күләмнәре өлеше	%

6.	Муниципаль программаны финанслауның гомуми күләмендә энергия саклау һәм энергетика нәтиҗәлелеген күтәрү чараларын финанслау өчен файдаланыла торган бюджеттан тыш чаралар күләме	%
7.	Яңартыла торган энергия чыганакларын яисә икенчел энергетика ресурсларын кулланып, энергетика ресурсларын җитештерү күләмен үзгәртү	т у.т.
8.	Яңартыла торган энергия чыганакларын яисә икенчел энергетика ресурсларын кулланып җитештерелә торган энергетика ресурслары өлеше	%
Энергетика ресурсларының аерым төрләре буенча экономияне чагылдыручы максатчан күрсәткечләр		
1.	Электр энергиясен экономияләү табигый чагылышта	мең.кВтч
2.	Экономия электр энергиясен экономияләү бәя чагылышында	мең.руб.
3.	Табигый чагылышта җылылык энергиясен экономияләү	мең.Гкал
4.	Бәя чагылышында җылылык энергиясен экономияләү	мең.руб.
5.	Суны экономияләү табигый чагылышта	мең.м.куб
6.	Кыйммәт чагылышында суны экономияләү	мең.руб.
7.	Табигый газны экономияләү табигый чагылышта	мең.куб.м.
8.	Кыйммәт чагылышында табигый газ экономияләү	руб.
Бюджет секторында максатчан күрсәткечләр		
1.	Исәпләү приборларын кулланып башкарыла торган җылылык, электр энергиясенең, суның чагыштырма чыгымнары	Гкал/кв.м, кВтч/кеше, куб.м./кеше.
2.	Исәп-хисап ысулларын кулланып башкарыла торган җылылык, электр энергиясен, суны чагыштырма тоту	Гкал/кв.м, кВтч/кеше, куб.м./кеше
3	Исәпләү приборларын кулланып башкарыла торган җылылык, электр энергиясе, суның чагыштырма чыгымын үзгәртү	Гкал/кв.м, кВтч/кеше, куб.м./кеше.
4.	Исәп-хисап ысулларын кулланып башкарыла торган җылылык, электр энергиясе, суның чагыштырма чыгымын үзгәртү	Гкал/кв.м, кВтч/чел, куб.м./кеше.
5.	Исәпкә алу приборларын кулланып башкарыла торган җылылык, электр энергиясе, суны чагыштырмача исәпләү чыгымнарының мөнәсәбәтен үзгәртү	-
6.	Исәпләү приборларын кулланып гамәлгә ашырыла торган электр энергиясе, җылылык энергиясе, су, табигый газ күләмнәре өлеше	%
7.	Бюджет учреждениеләрен энергетика ресурслары белән тәэмин итүгә муниципаль бюджет чыгымнары өлеше	%
8.	Бюджет учреждениеләрен энергетика ресурслары белән тәэмин итүгә муниципаль бюджет чыгымнары динамикасы	Мең сум.
9.	Ягулык сатып алу өчен коммуналь комплекс оешмаларына субсидияләр бирүгә муниципаль бюджет чыгымнарының өлеше	%
10.	Коммуналь комплекс оешмаларына ягулык сатып алуга субсидияләр бирүгә муниципаль бюджет чыгымнары динамикасы	Мең сум
11.	Мәҗбүри энергетика тикшерүе үткәрелгән муниципаль бюджет хисабына финанслана торган бюджет учреждениеләре өлеше	%
12.	Муниципаль заказчылар тарафыннан төзелгән энергосервис килешүләре саны	данә
13.	Энергосервис килешүләре төзелгән дәүләт, муниципаль заказчылар өлеше	%
14.	Энергетика нәтиҗәлелеге таләпләре нигезендә муниципаль ихтыяҗлар өчен сатып алына торган товарлар, эшләр, хезмәт күрсәтүләр өлеше	%
15.	Торак урыны һәм коммуналь хезмәт күрсәтүләр өчен түләү буенча гражданнарга социаль ярдәм күрсәтүгә муниципаль бюджетның чагыштырма чыгымнары	Мең сум./ кеше
Торак фондындагы максатчан күрсәткечләр		

1.	Торак йортларда (индивидуаль һәм күпфатирлы) кулланыла торган электр энергиясе, җылылык энергиясе, су, табигый газ күләмнәренең исәп-хисап приборларын кулланып гамәлгә ашырыла торган өлеше (күмәк, индивидуаль))	%
2.	Энергетика тикшерүе уздырылган торак йортлар саны	данә
3.	Торак йортларда (индивидуаль һәм күпфатирлы) электр энергиясенең, җылылык энергиясенең, суның, табигый газның чагыштырма чыгымы исәпкә алу приборларын кулланып башкарыла торган электр энергиясенең, җылылык энергиясенең, суның, табигый газның чагыштырма чыгымы	Гкал/кв.м, кВтч/кеше., куб.м./кеше., мең.куб.м./кв.м.
4.	Торак йортларда (индивидуаль һәм күпфатирлы) электр энергиясенең, җылылык энергиясенең, суның, табигый газның чагыштырма чыгымы, алар өчен исәп-хисап алымнарын кулланып башкарыла	Гкал/кв.м, кВтч/кеше., куб.м./кеше, мең.куб.м./кв.м.
5.	Исәпләү приборларын кулланып гамәлгә ашырыла торган торак йортларда (индивидуаль һәм күпфатирлы) электр энергиясенең, җылылык энергиясенең, суның, табигый газның чагыштырма чыгымнарын үзгәртү	Гкал/кв.м, кВтч/кеше., куб.м./кеше., тыс.куб.м./кв.м.
6.	Исәпләү ысулларын (куллану нормативларын) кулланып гамәлгә ашырыла торган торак йортларда электр энергиясе, җылылык энергиясе, су, табигый газның чагыштырма чыгымнарын үзгәртү)	Гкал/кв.м, кВтч/кеше., куб.м./кеше., тыс.куб.м./кв.м.
7.	Электр энергиясенең, җылылык энергиясенең, суның, табигый газның чагыштырма чыгымнары мөнәсәбәтен үзгәртү, алар өчен исәп-хисап алымнарын (куллану нормативларын) кулланып башкарыла, исәп-хисап приборлары кулланып хисаплана торган чагыштырма чыгымнарга карата.	
Коммуналь инфраструктура системаларында максатчан күрсәткечләр		
1.	Җылылык энергиясен эшләп чыгаруга ягулыкның чагыштырма чыгымын үзгәртү	кг у.т./Гкал
2.	Тапшырганда җылылык энергиясен югалтулар күләме	Гкал
3.	тапшырганда югалган су күләме	куб.м.
4.	Су тапшырганда (транспортлаштырганда) кулланыла торган электр энергиясе күләмнәрен үзгәртү динамикасы	кВтч
Транспорт комплексында максатчан күрсәткечләр		
1.	Җәмәгать транспортына караган транспорт чараларының мотор ягулыгын куллану буенча югары экономияле Сан динамикасы	%

1. Энергетика ресурсларын куллану характеристикасы

6.2. Мамадыш муниципаль районын җылы белән тәэмин ит

5.1.2. Төп күрсәткечләр

Мамадыш муниципаль районы буенча бюджет секторының социаль учреждениеләренә җылылык энергиясен үзәкләштереп җибәрү буенча төп күрсәткечләр 6.1 нче таблицага китерелде. Җылылык энергиясенең һәм су белән тәэмин итү системасына төп өлеше район мәгариф (мәктәпләр, балалар бакчалары) һәм сәламәтлек саклау (хастаханәләр, ФАП) учреждениеләренә туры килә.

0.2. Таблица 2018 елда ММР бюджет учреждениеләре тарафыннан җылылык энергиясен куллану

күрсәткечләр	Медицина учреждениеләре	мәктәпләр	Вузлар, техникумнар	Балалар бакчалары	Җәмәгать туклануы	Башкалар
Объектлар саны-барлыгы (җылылык йөкләнеше белән > 0,2 Гкал/с)	1	6	1	11	0	31
Шул исәптән ГВС					0	
Җылылык өчен куллану (Гкал/елга)	3107,33	3426,47	2300,65	1439	0	9790,99
Җылылык куллану ГВС (Гкал/елга)					0	
Җылылык вентиляциягә (Гкал/елга)					0	
Җылылык куллану барлыгы (Гкал/елга)	3107,33	3426,47	2300,65	1439	0	9790,99

Тагын берничә социаль өлкә объекты, шул исәптән 72 мәктәп һәм мәктәпкәчә белем бирү учреждениесе, 58гә якын фельдшер-акушерлык пункты, шулай ук 64 мәдәният учреждениесе (Авыл клублары, мәдәният йортлары, китапханәләр, музейлар) индивидуаль җылыту системалары белән җиһазландырылган (нигездә – табигый газда).

6.1.2.Мамадыш муниципаль районы җылылык белән тәэмин итүнең икътисади проблемалары

«Мамадыш җылылык челтәрләре» ААҖ Мамадыш шәһәренең төп җылылык белән тәэмин итүче предприятиесе булып тора. 2011 елның 1 гыйнварыннан 30 июненә кадәр әлеге предприятие буенча расланган тарифлар оешмалар өчен 2226,04 сум/Гкал тәшкил итте. 2019 елның 1 июленнән 31 декабренә кадәр-2292,83 сум/Гкал.

Мамадыш ПТС җылылык челтәрләренең 95% ка якыны каналсыз пенополиуретан изоляциядә салынган.

6.1.3. Мамадыш муниципаль районының җылылык белән тәэмин итү системасы

Мамадыш муниципаль районы чикләрендә җылылык энергиясен җибәрүче - «Мамадыш җылылык челтәрләре» ААҖ, җылылык энергиясен җибәрү өлешендә аның эшчәнлеге җайга салынулы булып тора. «Мамадыш җылылык челтәрләре» ААҖ җылылык энергиясен төп кулланучылары булып тора:

- бюджет өлкәсе оешмалары (гомуми куллану күләменең 95,6 % ы);

- башка предприятиеләр (гомуми куллану күләменең 4,4 % ы).

6.2. таблицада «Мамадыш җылылык челтәрләре» ААҖ котельный хуҗалыгы җиһазларының төп характеристикалары белән исемлеге китерелә.

0.3Таблица ММР буенча коммуналь котельныйлар исемлеге

№	Объект	Билгеләнгән егәрлек (Гкал/с)	Казаннар			Тоташкан йөкл. (Гкал/ч)	Шартнамәчел йөкләмә (Гкал)			
			марка (су җылыту)	саны	КПД, %		җылыту	ГВС	Венти-ляция	барлыгы
	"Мамадыш җылылык челтәрләре" ААҖ									
1	Котельная №3	11,7	ДЕ-6,5-14ГМ	3	88	5,19	3252,97			3252,97
2	Котельная №4	5,9	КСВ-1,86, КВ-2,5МВт	3	82	2,2	3593,35			3593,35
3	Котельная №5	1,4	КВГ-0,63МВт	2	89	1,39	3843,33			3843,33
4	Котельная №7	1,08	КВГ-0,63МВт, КГ-0,63	2	70	0,43	782,64			782,64
5	Котельная №8	4,8	КСВ-1,86	3	88	2,03	1851,93			1851,93
6	Котельная №9	2,92	ARS-1500	2	90	2,6	2947,47			2947,47
7	Котельная №10	0,25	КЧМ-5, RS-200	2	81	0,21	1115,11			1115,11
8	Котельная №11	1,62	КВГ-630	3	91	0,92	2677,64			2677,64
	БАРЛЫГЫ:	**29,67**		**20**		**18,98**	**20064,44**	**0**	**0**	**20064,44**

6.1.4. Җылылык энергиясен куллану

Гомуми структурада Татарстан Республикасы сәнәгать һәм сәүдә министрлыгының җылылык энергиясен җибәрү килешүләре нигезендә бюджет оешмаларын җылылык белән тәэмин итүгә 95,6% туры килә (6.3 Таблица).

Таблица 0.4 Килешүләр нигезендә Татарстан Республикасы сәнәгать һәм сәүдә министрлыгы буенча җылылык сату структурасы

исеме	җылыту, Гкал		ГВС, Гкал		Вентиляция		барлыгы, Гкал	
	2010 г.	2018 г.	2010 г.	2018 г.	2010 г.	2018 г.	2010 г.	2018 г.
ТКХ	21 990[1]	0[2]					21 990	0
Сәламәтлек	2832	3107,33	0	0	0	0	2832	3107,33
Мәктәп	2 662	3426,47	0	0	0	0	3 235	3426,47
Югары уку йортлары	0	0	0	0	0	0	0	0
Балалар бакчалары	1 368	1 439	0	0	0	0	1368	1 439
Техникумнар һәм ПУ	2 408	2300,65	0	0	0	0	2 345	2300,65
Башка бюджет оешмалары	9 265	8187,09	0	0	0	0	7 759	8187,09
Төзелеш индустриясе	0	0	0	0	0	0	0	0
Сәнәгать предприятиеләре	0	0	0	0	0	0	0	0
Транспорт	0	0	0	0	0	0	0	0
Авыл хуҗалыгы	0	0	0	0	0	0	0	0
Җәнлек совхозлары	0	0	0	0	0	0	0	0
Урман хуҗалыклары	0	0	0	0	0	0	0	0
Башка	0	1603,9	0	0	0	0	0	1603,9

[1] - Факттагы җибәрү (җылылык һәм ГВС)

исеме	жылыту, Гкал		ГВС, Гкал		Вентиляция		барлыгы, Гкал	
	2010 г.	2018 г.	2010 г.	2018 г.	2010 г.	2018 г.	2010 г.	2018 г.
Жылылык куллану: барлыгы	39 630	20064,44	0	0	0	0	39630	20064,44

6.2. МАМАДЫШ МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫН СУ БЕЛӘН ТӘЭМИН ИТҮ

6.2.1. Төп күрсәткечләр

2018 елда Мамадыш муниципаль районы кулланучыларының барлык категорияләре буенча гомуми куллану 1153,5 мең куб. м. күләмендә бәяләнә («Мамадыш СУ КАНАЛЫ» ААҖ - 674,9 мең куб. м.)., «ЦОП» ҖЧҖ - 478,6 мең куб.м.) шулардан 937,9 мең куб. м. (81% тан артык) халыкка туры килә («Мамадыш СУ КАНАЛЫ» ААҖ - 466,2 мең куб. м., «ЦОП» ҖЧҖ - 471,7 мең куб. м.) һәм 215,6 мең куб. м. («Мамадыш СУ КАНАЛЫ» ААҖ - 208,7 мең куб. м., «ЦОП» ҖЧҖ - 6,9 мең куб. м.) – оешма һәм предприятиеләр.

«Мамадыш су каналы» предприятиесе Мамадыш ш., Красная Горка А. һәм Мамадыш совхозы п. су белән тәэмин итә. Моннан тыш, «Мамадыш водоканалы» ААҖ су белән тәэмин итү челтәрләреннән һәм корылмаларыннан тыш, су чыгару һәм юынтык суларны чистарту буенча да хезмәт күрсәтә.

Район авыл җирлекләрен су белән тәэмин итү Мамадыш муниципаль районының торак пунктларында урнаштырылган 82 артезиан скважинасы һәм каптажлы чишмәләрдән башкарыла. Су белән тәэмин итү объектлары муниципаль милек булып торалар. Мамадыш муниципаль районы авыл җирлекләре башкарма комитетлары белән төзелгән аренда килешүләре нигезендә су алу скважиналары һәм су белән тәэмин итү челтәрләре «Җирлекләргә хезмәт күрсәтү үзәге» ҖЧҖ арендасында тора. Предприятие Мамадыш муниципаль районының 32 торак пунктында кулланучыларга су белән тәэмин итү хезмәте күрсәтә. Суны кулланучыларга кадәр китерү 341,62 км озынлыктагы су челтәрләре буенча башкарыла.

Артезиан скважиналарында чума торган насослар урнаштырылган. Технологик кулланыштагы электр кабул итү җайланмаларының гомуми куәте-68,83 кВт*сәгать җитештерүчәнлеге 247,5 куб. м.*сәг.

6.2.2. Мамадыш муниципаль районының су белән тәэмин итү системасы

Мамадыш шәһәре җир асты су алу җайланмаларыннан 3 берәмлек су белән тәэмин ителә.

«Юлчылар поселогы» 1 нче су алу җайланмасы (Көньяк өлеш, «Юлчылар» поселогы, Казан – Яр Чаллы трассасы ягыннан шәһәргә керү юлында) – Беркас һәм Абаган елгалары субүләр калкулыгында, Нократ елгасы үзәненнән 2 км ераклыкта 8 артизиан скважинасыннан тора. Су күтәрү өчен төрле егәрлек ЭЦВ тибындагы су астына төшә торган скважина насослары кулланыла.

2 нче «РҮХ» су алу җайланмасы (Мамадыш шәһәренең төньяк-көнбатыш скважинасы) 5 скважинадан тора.

3 нче «Ипподром» су алу җайланмасы (Мамадыш шәһәренең төньяк-көнбатыш скважинасы) 6 скважинадан тора.

Барлык су алу җайланмалары якын-тирә яктагы калкулыкларда урнашкан, шәһәргә су үз көенә агып килә.

«Төньяк» һәм «Көньяк» микрорайоннарында 4-5 артезиан скважинасыннан торган 2 берәмлек су алу җайланмасы төзелеп бетү алдында.

6.3. Мамадыш муниципаль районын электр белән тәэмин итү

6.3.1. Төп күрсәткечләр

Мамадыш муниципаль районын электр белән тәэмин итү «Татэнергосбыт» ААҖ тарафыннан Алабуга электр челтәрләренең Мамадыш РЭСы челтәрләре аша башкарыла.

Районда барлыгы 1680 км электр челтәре бар, шул исәптән 10 кВ-820 км, 0,4 кВ-860 км, шулай ук 478 трансформатор подстанцияләре һәм пунктлар.

2018 ел эчендә ММР кулланучыларына электр энергиясе – 96,578 млн. кВт / сәг, шул исәптән:

- юридик затларга-56,753 млн кВт*сәг;
- бюджет оешмаларына-7,596 млн. кВт / сәг;
- халыкка-32,229 млн. кВт/сәг.

6.4. Мамадыш муниципаль районын газ белән тәэмин итү

6.4.1. Төп күрсәткечләр

Мамадыш районы кулланучыларын табигый газ белән тәэмин итүне «Газпром трансгаз Казан» ҖЧҖ «Елабугагаз»ЭПУ куллана торган челтәрләр буенча башкара. Мамадыш районы газчылары 1200 км магистраль газүткәргечкә, 6 автоматик ГРСГА, 1200 км – газ бүлү челтәренә, 185 ГРП, 510 бер.коммуналь – көнкүреш объектларына хезмәт күрсәтә. Бу газ челтәрләренә 16,8 мең нокта – челтәр газы абонентлары, шул исәптән Мамадыш шәһәрендә – 4000 нокта тоташтырылган. Район торак пунктларын газлаштыру проценты 99,6% тәшкил итә. 2018 ел нәтиҗәләре буенча сатылган газның өчтән бер өлеше (гомуми реализация күләменең 37,7% ы) район халкына, 5% ы – бюджет өлкәсен оештыруга, 53,3% ы – башка кулланучыларга туры килә (к. 6.4 Таблица).

Таблица 0.5 2018 елда ММР буенча табигый газ куллану.

№	Кулланучылар категорияләре	Гомуми еллык газ куллану, мең куб. м
1	Торак-коммуналь сектор (халык)	41 018
2	Бюджет өлкәсен оештыру	5 529
3	Башка кулланучылар	62 018

	Барлыгы:	108 596

7. Энергоресурсларны куллануны коммерция исәбенә алу системасын оештыру

Барлык этапларда энергия ресурсларын исәпкә алуны оештыру (җитештерү, бүлү, куллану) энергия саклаучы барлык чаралар өчен төп башлангыч пункт булып тора. Мамадыш районында исәпкә алу төеннәрен урнаштыру программасын этаплап тормышка ашыру кулланучылар тарафыннан энергия ресурсларын түләүгә акчаны экономияләү потенциалын күрсәтә, җитештерү һәм энергия куллану процессында катнашучыларны энергияне сак тотуны матди кызыксындыру механизмнарын үстерү өчен шартлар тудыра, шулай ук югары югалтулар булган участокларны ачыкларга, энергияне сак тоту чараларын гамәлгә кертү нәтиҗәләрен контрольдә тотарга мөмкинлек бирә. Хәзерге вакытта ММРДА бер кешегә уртача уртача куллану тәүлегенә 150 литр чамасы тәшкил итә. кулланылган салкын суны коммерцияле исәпкә алу дәрәҗәсе-барлык категория кулланучылар буенча гомуми кулланудан 91%, калган кулланылган су өчен исәп-хисап расланган нормативлар буенча гамәлгә ашырыла.

Тәҗрибә күрсәткәнчә, торак йортларда һәм фатирларда исәпләү приборларын урнаштыру уңайлылык дәрәҗәсен киметмичә, су куллануны 10-15% ка киметергә мөмкинлек бирә, моннан тыш, челтәрләрдәге югалтулар күләмен бәяләргә мөмкин була, бу исә эксплуатацияләүче оешмаларны агуларны бетерү проблемасына игътибарлырак булырга мәҗбүр итә. ММР буенча уртача җибәрелә торган җылылык энергиясен исәпкә алу приборлары (нигездә объектлар һәм гомумйорт) белән тәэмин итү 64,6% тәшкил итә. Коммерция учеты системасы булмау һәм җылылык белән тәэмин итүче оешма белән расланган нормативларны үзара исәп-хисапларда куллану аркасында, 2018 ел нәтиҗәләре буенча, 0,3 - 0,5 млн. сум күләмендә, кулланучыларның җылылык өчен түләүгә акча күчерүен бәяләргә мөмкин. Электр энергиясен куллану өлешендә, исәпләү приборлары күрсәткечләре буенча отпуск күләме өлеше бүгенге көндә 98,5% тәшкил итә. Әмма куллану (бигрәк тә иске йортларда) өчен үзара исәп-хисапларда кулланыла торган электр счетчикларының бер тарифлы искергән өлеше тәүлек, ял яки эш көннәренә бәйле Тарифлар буенча төгәл һәм дифференциацияләнгән исәпне оештыру мөмкин түгел.

Индивидуаль (фатир саен) исәпкә алу приборларын гамәлгә кертү белән беррәттән, энергия ресурсларын исәпкә алуның күмәк (гомумйорт) төеннәрен урнаштыру да максатка ярашлы түгел. Индивидуаль, гомумйорт исәпкә алу төеннәреннән аермалы буларак, куллану күләмнәрен генә түгел, ә ресурсларның (басым, температура һ. б.) сыйфат параметрларын да контрольдә тотарга

мөмкинлек бирә, аларны үтәмәү куллану күләмнәренең артуына китерергә мөмкин. Моннан тыш, исәпләү буенча гомумйорт приборлары, ресурс белән тәэмин итүче оешмалар белән исәп - хисап ясаганда, су яки җылылык энергиясен җибәрүчедән йортка кадәр булган юлда, су һәм җылылык белән тәэмин итү системаларында агуны ачыкларга, һәм гомумән, ресурсларны саклау өчен реаль мөмкинлекләр бирә. Гомумйорт исәпләү приборын урнаштыру югалтулар барлыкка килү урыннарын - йорт челтәрләрендә яки тәэмин итүче челтәрләр участогында локальләштерергә мөмкинлек бирә. Күмәк (йорт) һәм коммерция исәбенең индивидуаль (фатир) приборлары күрсәткечләре нигезендә, Мамадыш районы кулланучыларын энергия ресурсларын җибәрүгә тизләтелгән күчерү буенча эшләр күләме «энергияне сак тоту һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыру һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү турында»2009 елның 23 ноябрендәге 261-ФЗ номерлы Федераль закон нигезләмәләре белән билгеләнә.

Югарыда бәян ителгәннәрдән чыгып, энергияне сак тоту һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыру муниципаль программасы чараларының төп һәм беренчел блогы итеп коммерция учетына 100% күчү билгеләнгән.

Программаның җыелма күрсәткечләре 7.1санлы таблицада китерелгән.

0.6Таблица ММР буенча энергия ресурсларын куллануны коммерция исәбенә алу приборларын кертү программасы

Күрсәткечләр	барлыгы 2019-2023	Шул исәптәе елларга бүлеп				
		2019	2020	2021	2022	2023
Җылылык энергиясен исәпкә алу төеннәрен урнаштыру объектлары саны, шт.	**21**	**1**	**5**	**5**	**5**	**5**
Электр энергиясен исәпкә алу приборларының билгеләнелә торган саны, шт.	**6959**	**3159**	**1500**	**1000**	**800**	**500**
Суны исәпкә алу приборлары саны, шт.	**684**	**119**	**130**	**140**	**145**	**150**
Җылылык энергиясен исәпкә алу приборларын урнаштыруга киткән чыгымнар-мең сум.	3146,8	146,8	750,0	750,0	750,0	750,0
Электр энергиясен исәплəү приборларын урнаштыруга киткән чыгымнарның гомуми суммасы-мең сум.	156 578,0	71 078,0	33 750,0	22 500,0	18 000,0	11 250,0
Су исәплəү приборларын урнаштыруга киткән чыгымнар-мең сум.	499,4	77,4	91,0	102,2	108,8	120,0
Исәплəү приборларын урнаштыруга киткән чыгымнарның суммар күләме млн. сумнарда.	**160 224,0**	**71 302,2**	**34 591,0**	**23 352,2**	**18 858,8**	**12 120,0**
Шул исәптән:						
РФ һәм ТР бюджеты акчалары, мең сумнарда	0					
Муниципаль бюджет акчалары, мең.. сум.	146,8	146,8				
Бюджеттан тыш, мең сумда, шул исәптән	160 077,4	71 155,4	34 591,0	23 352,2	18 858,8	12 120,0

Монда Программаны финанслауның бюджеттан тыш чыганаклары дип нигездә энергия ресурсларын кулланучыларның – бина, корылма һәм торак биналар милекчеләренең акчалары, шулай ук энергосервис компанияләренең, Озак вакытка (энергияне сак тоту чарасының чыгымын каплау срогыннан да ким булмаган вакытка) хисабына экономияләнгән тарифтан кире кайтару Гарантиясе өчен җәлеп ителә торган акчалары (энергияне сак тоту чараларының чыгымын каплау срогы) күз алдында тотыла. Бина, корылма һәм торак биналарның милекчеләренең энергоресурсларны куллануны приборлы исәпкә алуга вакытында күчү буенча җаваплылыгы Законда төгәл язылганга күрә, программаны финанслауның төп күләме, исәпкә алу төеннәрен урнаштыру/алыштыру алар хисабына күздә тотыла. Шулай ук лизинг компанияләре акчаларын әлеге максатларга җәлеп итәргә дә мөмкин.

Тулаем алганда, исәпкә алу приборлары белән тәэмин ителешнең (беренче чиратта – җылылык энергиясе) түбән булуын, шулай ук энергоресурсларны коммерция исәбенә алуга күчүнең бик кыска вакытын исәпкә алып, якын арада җиһазларга, исәпкә алу төеннәренә, шулай ук кулай шартларда әлеге эшкә үз яки заем акчаларын кертергә әзер энергосервис компанияләре ягыннан тиешле хезмәтләр тәкъдимнәренә необеспеченный ихтыяҗ артуны фаразларга мөмкин.

Әлеге шартларда энергияне сак тоту һәм энергия нәтиҗәлелеген арттыру буенча төбәк программаларының әлеге юнәлешен тормышка ашыруга тотылган чыгымнарның бер өлешен финанслауга әзер булган төбәкләр отышлырак хәлдә кала.

Энергоресурсларны коммерция исәбенә алу программасының актуальлеге социаль һәм икътисади факторларга бәйле. Социаль факторлар коммуналь хезмәтләрнең сыйфаты, икътисади – халыкның коммуналь хезмәтләр өчен югары түләүләренә бәйле.

Индивидуаль исәпкә алу приборларын эксплуатацияләгәндә бер мәсьәлә- аларны ремонтлау һәм тикшерү, чөнки хәзерге вакытта күпфатирлы торак йортларның йорт эчендәге инженерлык челтәрләрен һәм җиһазларын карап тоту һәм ремонтлау өчен тарифларда индивидуаль исәпкә алу приборларын ремонтлау һәм тикшерү өчен акча каралмаган. Әлеге тарифлар торак биналарның милекчеләре тарафыннан расланырга тиеш. Моннан тыш, исәпләү приборларын тикшерү, ремонтлау һәм алыштыру өчен районда халыкка хезмәт күрсәтү өчен тиешле сервис хезмәтләре булу кирәк.

8. ЭНЕРГИЯ РЕСУРСЛАРЫН КУЛЛАНУДА ЭНЕРГИЯ САКЛАУ

8.1.1. ТОРАК ЙОРТЛАРДА ЭНЕРГИЯНЕ САКЛАУ

МАМАДЫШ РАЙОНЫНЫҢ ТОРАК ФОНДЫ 1451,5 МЕҢ КВ. М ГОМУМИ МӘЙДАН ТӘШКИЛ ИТӘ, ШУЛ ИСӘПТӘН КҮП ФАТИРЛЫ

ТОРАК ЙОРТЛАР – 663,5 МЕҢ КВ. М. 2019 ЕЛНЫҢ 1 ГЫЙНВАРЫНА РАЙОНДА 42 МЕҢ КЕШЕ ЯШИ (ШУЛ ИСӘПТӘН МАМАДЫШ ШӘҺӘРЕНДӘ – 15,9 МЕҢ КЕШЕ) ҺӘМ ЭНЕРГОРЕСУРСЛАРНЫ ҺӘМ СУНЫ ИҢ КҮП КУЛЛАНУЧЫ САНАЛА.

ММР халкы буенча ягулык-энергетика ресурсларын еллык куллану Күләме тәшкил итә:

- 32 229 млн. кВт*сәг электр энергиясе;
- 937,9 мең куб. м су;
- 41,02 млн. куб. м табигый газ.

2019 елның 1 гыйнварына 16567 торак йорт, шул исәптән 1222 – күп фатирлы йорт файдалануга тапшырылган.

Беренче массакүләм сериядәге торак йортларның тышкы ягулык саклау сыйфатларының түбән булуы җылылык энергиясен куллануның югары дәрәҗәсенең төп сәбәбе булып тора һәм биналарны җылылык саклау буенча заманча таләпләргә җавап бирми (койма конструкцияләре аша җылылык югалту 30-40% ка җитә).

→ Торак биналарның энергетик нәтиҗәлелеген арттыру өчен тәкъдим ителгән чаралар исемлеге түбәндәге эш төрләрен үз эченә ала:
→ өслекләрнең җылы саклауны көчәйтү (шул исәптән иске тәрәзәләрне пыяла пакетларга алыштыру, лоджий һәм балконнарны пыялалау);
→ тәрәзә һәм ишек уемнарын тыгызлау юлы белән җылылык инфильтрациясе белән югалтуларны киметү, керү ишекләрен доводчиклар урнаштыру;
→ җылылык изоляциясе (җылылык изоляциясен торгызу) җылытылмый торган подвалларда һәм чарлакларда эчке торбаүткәргеч системаларның җылылык изоляциясе;
→ радиаторларның эчке өслекләреннән һәм реагент юдыргыч труба үткәргеч системаларыннан җиһазларны демонтажламыйча, гидравлик һәм җылылык югалтуларын киметү;
→ баланслау клапаннары белән җылылык куллануны җайга салуның автоматлаштырылган үзәкләрен урнаштыру;
→ заманча энергия саклаучы яктырткычлар, светодиодлар нигезендә подъезд эчендәге яктырту системасын модернизацияләү;

подъездларны, баскыч күзәнәкләрен автоматик җайга салу системалары (хәрәкәт датчиклары, булуы) белән яктырту системаларын җиһазлау.

Энергоресурсларны экономияләүнең иң яхшы нәтиҗәләренә ирешү өчен, йорт һәм фатир саен энергия ресурсларын исәпкә алу төеннәрен урнаштыру һәм алыштыру белән бер үк вакытта әлеге эшләрне комплекслы алып бару максатка ярашлы. Әлеге чаралар күп фатирлы торак йортларның күбесендә массакүләм

үткәрелергә мөмкин, чөнки Россиянең урта полосасында эксплуатацияләүнең реаль шартларында күп тапкырлар нәтиҗәлелеге тикшерелде.

Торак секторда программа чараларын гамәлгә ашыру нәтиҗәсендә (чагыштырма шартларда) энергетика ресурсларын экономияләүнең җыелма күрсәткечләре 8.1 таблицасына китерелгән.

2019 елга аларның энергетик нәтиҗәлелеген арттыру буенча эшләр күләменә кертелергә тиешле торак йортларның адреслы исемлеген, бу эш төренә тиешле рөхсәте булган махсуслаштырылган оешманы җәлеп итеп, энергетик тикшерү нәтиҗәләре буенча формалаштырырга кирәк.

Таблица 0.7 ММР торак секторында энергия ресурсларын экономияләүнең җыелма күрсәткечләре

№	Күрсәткечләр	Барлыгы 2019-2023 елларга	Шул исәптән еллар буенча				
			2019 г.	2020 г.	2021 г.	2022 г.	2023 г.
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Электр энергиясен куллануны еллык кыскарту, мең кВт*сәг	4552,8	966,8	937,8	909,73	882,44	855,96
2.	Җылылык энергиясен куллануны еллык кыскарту, мең Гкал	2,83	0,60	0,58	0,57	0,55	0,53
3.	Су куллануны еллык кыскарту, мең куб. м	132,5	28,14	27,29	26,57	25,6	24,9
4.	Электр энергиясен гомуми экономияләү (үсә барган нәтиҗә), мең кВт*сәг	-	966,8	1904,66	2814,39	3696,83	4552,79
5.	Җылылык энергиясен гомуми экономияләү (арту нәтиҗәсе), мең Гкал	-	0,6	1,18	1,75	2,3	2,83
6.	Суны гомуми экономияләү (үсә торган нәтиҗә), мең куб. м	-	28,14	55,43	82,0	107,6	132,5
7.	Экономияләнгән ягулык-энергетика ресурсларының бәясе (үсә барган нәтиҗә), мең сум	**28 173,9**	**5 152,4**	**1 1172,4**	**1 7024,2**	**2 2686,6**	**2 8173,9**

8.2. БЮДЖЕТ ӨЛКӘСЕНДӘ ЭНЕРГИЯ САКЛАУ

2019 нчы елның 1 нче гыйнварына Мамадыш районында түбәндәге бюджет учреждениеләре эксплуатацияләнә:

җирле үзидарә органнары-64;

һөнәри училищелар-1;

мәгариф объектлары-85;

спорт объектлары-1;

медицина учреждениеләре-67;

мәдәният объектлары һәм учреждениеләре-137;

бюджеттан финанслана торган башка учреждениеләр – 37.

2018 нче елда Мамадыш районы социаль өлкә объектлары тарафыннан ягулык энергетика ресурсларын гомуми куллану күләме 4,7 млрд. сум тәшкил итте:

→ электр энергиясе – 7,6 млн. кВт*сәг, шул исәптән

→урамнарны яктырту – 1,7 млн кВт / сәг;

→ җылылык энергиясе – 13,6 мең Гкал ;

→ су – 67,4 мең куб. м;

→ табигый газ-3,094 млн. куб. м.

Районда җылылык һәм газ куллану мәктәпләргә һәм мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләренә туры килә (6,9 мең Гкал һәм 2,26 млн.куб. м).

2009 елның 23 ноябрендә кабул ителгән 261-ФЗ номерлы «энергияне сак тоту һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыру һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү турында» гы Федераль законның 24 статьясындагы 1 өлеше нигезендә бюджет учреждениеләре ел саен Энергия ресурсларының һәрберсен кимендә 3% ка кимрәк кулланырга бурычлы, бу нәтиҗәдә экономияләүгә китерәчәк.

Бюджет учреждениеләре киселешендә ягулык-энергетика ресурсларын куллануны киметүнең күрсәтелгән темплары программа буенча энергияне сак тоту фаразлары нигезенә салынган (Таблица 0.8).

Таблица 0.8 Социаль өлкә учреждениеләрендә, Мамадыш районының бюджет учреждениеләрендә энергия ресурсларын экономияләүнең җыелма күрсәткечләре

№	Күрсәткечләр	барлыгы 2019-2023 елларга.	Шул исәптән				
			2019 ел	2020 ел	2021 ел	2022 ел	2023 ел
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Электр энергиясен куллануны еллык кыскарту, мең кВт*сәг	1 073,0	227,9	221,0	214,4	208,0	201,7
2.	Җылылык энергиясен куллануны еллык кыскарту, мең Гкал	1,92	0,41	0,4	0,38	0,37	0,36
3.	Су куллануны еллык кыскарту, мең куб. м	9,52	2,02	1,96	1,90	1,84	1,80
4.	Электр энергиясен гомуми экономияләү (үсә барган нәтиҗә), мең кВт*сәг	-	227,9	448,9	663,3	871,3	1 073,0
5.	Җылылык энергиясен гомуми экономияләү (арту нәтиҗәсе), мең Гкал	-	0,41	0,81	1,19	1,56	1,92
6.	Суны гомуми экономияләү (үсә торган нәтиҗә), мең куб. м	-	2,02	2,98	4,88	1,56	1,92
7.	Экономияләнгән ягулык-энергетика ресурсларының бәясе (үсә барган нәтиҗә), мең сум	**8854,46**	**1885,6**	**3719,71**	**5480,52**	**7191,71**	**8854,46**

Бюджет өлкәсе объектларында энергияне саклауга юнәлдерелгән төп чаралар булып биналарның җылылык югалтуларын киметү һәм электр энергиясен чагыштырма куллануны киметү чаралары торырга тиеш.

Әлеге программаны гамәлгә ашыруга юнәлдерелгән финанслау күләменә карап, 2019 елда түбәндәге чаралар үтәлергә мөмкин:

- барлык объектларда да, шул исәптән урам утларын да, Энергия саклаучы светодиод яктырткычларга алмаштыру;
- мәктәпләрдәге пыялаларны алыштыру;
- җылылык энергиясен куллануны җайга салу төеннәрен монтажлау;
- мәктәп котельныйларын реконструкцияләү яисә аларны җылылык белән тәэмин итүнең заманча энергетик эффектив системаларына алмаштыру юлы белән эксплуатацияләүдән чыгару.

Күрсәтелгән энергия саклау чараларын үткәрүнең максатка ярашлылыгы энергоаудитор бәяләмәсе нәтиҗәләре буенча һәр конкрет очракта да нигезләнә.

8.3.МАМАДЫШ РАЙОНЫ ТОРАК-КОММУНАЛЬ ХУҖАЛЫГЫНЫҢ ЭНЕРГЕТИК НӘТИҖӘЛЕЛЕГЕН КҮТӘРҮ

Мамадыш муниципаль районында түбәндәге ТКХ предприятиеләре һәм оешмалары җылылык, су белән тәэмин итү, канализация һәм юынтык суларны чистарту буенча эшчәнлек алып баралар:

- «Мамадыш җылылык челтәрләре» ААҖ-Җылылык белән тәэмин итү;
- "Мамадыш СУ КАНАЛЫ» ААҖ – су белән тәэмин итү, су бүлү һәм юынты суларны чистарту;
- «Җирлекләргә хезмәт күрсәтү үзәге» ҖЧҖ - авыл җирлекләрен су белән тәэмин итү.

Җайга салынулы эшчәнлек алып баручы коммуналь комплекс оешмалары җайга салучы орган билгеләгән таләпләр нигезендә энергияне сак тоту һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыруның җитештерү программаларын эшли. Әлеге программалар кысаларында җайга салучы орган – Татарстан Республикасы Тарифлар буенча Дәүләт комитеты аларның хезмәтләренә тарифларны билгели.

Мамадыш муниципаль районының энергетика балансы һәм энергия саклау потенциалы

Мамадыш районының энергетика балансының төп хисап һәм план күрсәткечләре 9.1 нче таблицага китерелде.

0.9 Таблица ММР энергетика балансының төп күрсәткечләре

№	Күрсәткечләр исемлеге	2018 ел. (факт)	2019 ел. (фараз)
Җылылык белән тәэмин итү			
1	Җылылык энергиясе, мең Гкал җылылык җитештерелде	17,5	17,0
2	Җылылык энергиясе, мең Гкал җылылык җибәрелгән	20,06	19,5
3	шул исәптән халыкка, мең Гкал	0	0
4	Җылылык энергиясен югалту, мең Гкал	3,3	2,5
5	Югалтуларның чагыштырма авырлыгы, %	16,4	13,0
Су белән тәэмин итү			
1	Су челтәренә, мең куб. м. га җибәрелгән	1153,5	942,6
2	Кулланучыларга су җибәрелде, мең куб. м	1053,7	1039,3
3	шул исәптән халыкка, мең куб. м	937,8	797,7
4	Су югалту, мең куб. м	99,8	69,9
5	Югалтуларның чагыштырма авырлыгы, %	14,78	14,61
Электр белән тәэмин итү			
1	Электр энергиясен куллану, мең кВт*сәг	77 241	76 504
2	шул исәптән халык саны, меңнән арткан кВт / сәг	32 229	31 262,1
Газ белән тәэмин итү			
1	Табигый газ куллану, мең куб. м	108 565	108 088
2	шул исәптән, халык саны-мең куб. м	41 018	40 608

Мамадыш районы буенча энергоресурсларны сак тотуның норматив потенциалы алдан түбәндәге чагыштырма күрсәткечләрдә бәяләнә:

- җылылык энергиясе буенча – 18-22 %;
- электр энергиясе буенча – 17-21 %;
- су буенча-20-23 %.

Табигый күрсәткечләрдә бу күрсәткечләр җылылыкны еллык экономияләүгә туры киләчәк – 8,5 мең Гкал, су – 0,43 млн.куб. м, электр энергиясенә – 8,1 млн. кВт. М.* сәг, газ (җылылык энергиясен экономияләүдән күчереп) - 1,08 млн. куб. м.

9. 9. Кулланыла торган электр егәрлеген киметү

Бүлекнең максаты-яңа чыганаклар төзүгә альтернатива буларак, егәрлек кытлыгын бетерү ысулларының берсе буларак кулланылган электр егәрлеген киметү.

Программа кысаларында сәнәгать булмаган электр энергиясен кулланучыларда реактив егәрлекне компенсацияләүгә турыдан-туры яки турыдан-туры бәйле эшләрне оештыру планлаштырыла.

1. Энергияне сак тотуны пропагандалау буенча кулланучылар белән эшләү. Әлеге чара иң күп куллану күләмен пик сәгатьләрендә 10% ка кадәр киметергә мөмкинлек бирә.

2. Барлык төркем кулланучыларда да электр энергиясен исәпкә алу приборларын төнлә электр энергиясен куллануны бер үк вакытта тариф стимуллаштырып, күп тарифлыга алыштыру.

3. Салкын чорларда җылылык сыйфатына Контроль һәм биналарны җылыту өчен электр җылыткычларын куллануны булдырмау максатларында кулланучыларның шикаятьләрен китереп чыгаручы сәбәпләрне оператив рәвештә бетерү.

11. Традицион булмаган һәм яңартыла торган энергия чыганаклары буларак, пилот проектлар программасы

Россиядә барлыкка килгән энергия белән тәэмин итү системасы, нигездә, эре энергия чыганакларына нигезләнә, ягулык төрләрен 85% ка куллана, ихтимал, һәм алга таба илнең энергетика комплексы инфраструктурасында үзенең төп ролен саклап калуга, аның кече энергетика җайланмалары белән комбинациядә уңай үсүенә йөз тотачак. Энергетика тармагының ышанычлы һәм дефицитсыз эшчәнлеге өчен мондый интеграция якын киләчәккә илнең сәнәгать төбәкләре икътисадының алга таба үсешен тәэмин итәргә мөмкинлек бирәчәк. Шул ук вакытта, төрле бәяләүләр буенча, илебез территориясенең 50дән алып 70% ына кадәр яңартуны һәм тамырдан модернизацияләүне таләп итә торган автоном чыганаклардан электр энергиясе белән тәэмин ителә. Шул ук вакытта, төрле бәяләүләр буенча, илебез территориясенең 50дән алып 70% ына кадәр яңартуны һәм тамырдан модернизацияләүне таләп итә торган автоном чыганаклардан электр энергиясе белән тәэмин ителә.

Электр һәм җылылык энергиясе чыганаклары традицион булмаган һәм яңартыла торган энергия чыганаклары нигезендә, кагыйдә буларак, югары фән һәм капитал сыйдырышлылыгы белән аерылып тора. Әмма аларда ягулык өлеше булмаганлыктан, алар, традицион энергия чыганаклары белән чагыштырганда, конкурентлыкка сәләтле булалар. Бу үзенчәлекләр нигезендә, хәзерге вакытта Россиядә яңартыла торган чыганаклар базасында энергия җайланмаларын төзүнең инвестицион җәлеп итүчән базары формалаша.

Инновацион техник карарларны гамәлгә кертү тәҗрибәсе күрсәткәнчә, перспективалы традицион булмаган, яисә яңартыла торган энергия чыганакларын үзләштерүнең беренче этапларында максатчан тырышлык һәм акча кирәк, чөнки яңа җайланмаларның икътисадый нәтиҗәлелеген башта юнәлтү аларны үзләштерү процессын кыенлаштыра. Дәүләт, муниципаль ярдәмнән тыш, традицион булмаган һәм яңартыла торган энергия чыганакларын гамәлгә кертү проектларын гамәлгә ашыруда, әлеге техник карарларны гамәлгә кертү буенча махсуслашкан компанияләр (җитештерүчеләр) яисә инжиниринг компанияләре актив катнашырга тиеш.

Традицион булмаган һәм(яки) яңадан торгызыла торган энергия чыганакларын кулланып, төрле югары нәтиҗәле энергия саклаучы проектларны гамәлгә кертүнең иң перспектив механизмы – озак сроклы энергосервис килешүләре (контрактлар) нигезендә.

Традицион булмаган яки яңартыла торган чыганаклар нигезендә кече энергетика үсешен стимуллаштыруда дәүләтнең роле энергоэффектив предприятиеләргә һәм оешмаларга салымнар һәм җыемнар, уңайлы тариф җайга салуы һ. б. буенча преференцияләр бирүдән гыйбарәт.

23.11.2009 елдагы 261-ФЗ номерлы Федераль закон нигезләмәләре үз көченә кергәннән соң, РФ Бюджет кодексында Дәүләт һәм муниципаль заказчыларның энергия сервисы килешүләре төзү хокукы беркетелгән, аларда килешү бәясе янга калдырылган энергия ресурслары бәясенең проценты дип билгеләнә. Шул ук вакытта мондый килешүнең гамәлдә булу вакытын аның буенча расланган бюджет йөкләмәләре лимитларының гамәлдә булу срогыннан арттыру рөхсәт ителә.

Шулай ук РФ Салым кодексына кертелгән төзәтмәләрдә тизләтелгән амортизацияне куллану хокукы (К=2 дән дә югарырак түгел) югары энергетика нәтиҗәлелеге класслы объектлары өчен беркетелә. РФ Салым кодексында табышка салым буенча инвестицион салым кредитына, региональ һәм җирле салымнар буенча, әгәр дә ул үз производствосының (эшләрнең, хезмәт күрсәтүләрнең) энергетик нәтиҗәлелеген арттырса, энергетик нәтиҗәлелекнең иң югары класслы объектларын булдыруга, яңартыла торган энергия чыганакларын булдыруга инвестицияли.

2009 елның 8 гыйнварындагы 1-р номерлы Боерык нигезендә, Россиядә яңартыла торган энергия чыганакларын кулланып, электр энергиясен җитештерү һәм куллану буенча максатчан индикаторларның түбәндәге мәгънәләре билгеләнде:

2010 елда – 1,5 %;

2015 елда – 2,5 %;

2020 елда – 4,5 %.

Куелган бурычка ирешү өчен әлеге бүлек тарафыннан түбәндәге пилот проектларны гамәлгә ашыру каралган:

- кояш энергиясен кулланучы җайланмаларны тышкы яктырту баганаларына кертү;

- биогазда җылылык һәм электр генерацияләүче җайланмалар, агач эшкәртү калдыклары, биоягулык, шул исәптән пиролизлы җайланмалар һ. б. ларны гамәлгә кертү.

- җылылык һәм салкын тәэмин итү өчен җылылык насослары кертү.

Әлеге пилот проектларны нигезләү һәм проектлаштыра башлау күздә тотылган объектларны энергетика тикшерүен уздырганнан соң мөмкин.

Таблица 9.1 Традицион булмаган һәм яңадан торгызыла торган энергия чыганакларын кулланып тәкъдим ителә торган сынау проектлары

№	чаралар	Эффект	чыгымнар
1	Кояш энергиясендә энергияне саклый торган яктырткычлар белән урамнарны яктырту гибрид системалары	Электр энергиясе чыгымын кимендә 50гә киметү%; электр белән тәэмин итүдәге өзеклекләрдән саклану	Кертү бәясе, шул исәптән җиһазлар белән тәэмин итү - 1 км юлга 500-750 мең сум.

2	Биогазда җылылык һәм электр генерацияләүче җайланмалар, агач эшкәртү калдыклары, биоягулык	табигый газ яндырудан китү; электр энергиясен экономияләү; җитештерү һәм куллану калдыкларын эшкәртү	1 кВт егәрлек өчен 7-10 мең сум исәбеннән җиһаз бәясе
3	Торак йортларны, административ биналарны җылыту һәм кондиционерлау өчен җылылык насослары	Табигый газны яндырудан китү; тышкы подводчы җылылык челтәрләреннән бәйсезлек; 5 кВт / сәг алуга электр энергиясе чыгымы;	Җылылык насосларын монтажлау буенча җиһазларның һәм эшләрнең бәясе-1 кВт җылылык куәтенә 50 мең сум исәбеннән

Әлеге пилот проектларны тормышка ашыру барышында техник, оештыру һәм финанс мәсьәләләрен эшләү алган тәҗрибәне киләчәктә традицион булмаган һәм яңартыла торган чыганаклар өлкәсендә сайлап алу һәм тормышка ашыру өчен кулланырга мөмкинлек бирәчәк.

12. Кулланучылар арасында аңлату эшләре

Мамадыш муниципаль районы энергия дефициты түгел, әмма ел саен район буенча торак үсеше энергоресурсларга ихтыяҗ сизелерлек артырга, билгеле бер ситуацияләрдә дефицит барлыкка китерергә мөмкин, дип раслый.

Мамадыш муниципаль районы энергетика системасының нәтиҗәлелеген арттыруның реаль темплары беренче чиратта һәр кулланучының энергия саклауга мөнәсәбәтенә, әлеге мәсьәлә буенча халыкның барлык катламнарының белем дәрәҗәсенә бәйле.

Энергияне сак тоту өлкәсендә пропаганда һәм аңлату эшләренең максаты - район халкын энергия саклау һәм энергетик нәтиҗәлелекне күтәрү процессына җәлеп итү, бу проблемага тотрыклы игътибар булдыру, энергияне сак тоту мөһимлеге һәм кирәклеге турында җәмәгатьчелек фикерен булдыру.

Пропаганданың максималь нәтиҗәлелегенә халык белән муниципаль хакимият органнары тыгыз элемтәдә торып ирешелергә мөмкин.

Программа бу юнәлештә берничә чара күздә тотыла:

→ энергияне сак тоту процессына район халкының барлык социаль катламнарын, предприятие һәм оешмаларны, идарәче компанияләрне һәм торак милекчеләре ширкәтләрен җәлеп итү;

→ көнкүрештә энергияне саклау алымнары, энергия саклау технологияләренең һәм җиһазларының өстенлекләре, аларны сайлау һәм эксплуатацияләү үзенчәлекләре турында аңлаешлы формада мәгълүмат бирү;

→ энергоресурсларга сакчыл мөнәсәбәтне актив формалаштыру һәм аларны куллануга экономияле мөнәсәбәт дәрәҗәсен арттыру;

→ район мәгариф учреждениеләре укучылары арасында энергияне сак тоту нигезләре буенча дәресләр үткәрү.

Программаның әлеге блогының нәтиҗәлелеген реклама-пропаганда кампаниясе нәтиҗәлелегенең уртача күрсәткечләреннән чыгып бәяләргә мөмкин, бу ярдәмче программада китерелгән чаралар белән тулысынча ирешелә.

Мамадыш районы кулланучылары тарафыннан ел саен 140 мең тоннага якын энергетика ресурслары тотыла. Энергияне кулланунын гомуми күләме 3% ка кимү

ел саен якынча 4,2 мең тонна яисә 8,8 млн.сум экономияләүгә ирешергә мөмкинлек бирәчәк.

Энергияне сак тоту һәм энергетик нәтиҗәлелекне арттыру чараларына чыгымнар 12.1 таблицасында китерелә.

Таблица 12.2 Мамадыш районында энергияне сак тоту пропагандасы буенча чаралар

№	Чаралар исеме	Чыгымнар күләме, мең сумнарда.
1.	Массакүләм мәгълүмат чараларында һәм төрле Реклама чыганакларында энергияне сак тоту пропагандасы буенча эшләр башкаруның бердәм медиа-планын эшләү. Энергияне сак тоту буенча гамәлдәге реклама материалларына күзәтү һәм аеруча кулланылучыларны сайлап алу	100,0
2.	Район конкурсын әзерләү һәм үткәрү: - энергоэффективлы муниципаль предприятие; - энергоэффектив товар; -энергоэффектив хезмәт; - энергияне сак тоту буенча иң яхшы проект	150,0
3.	Хезмәткәрләр өчен Энергияне сак тоту нигезләре буенча курслар, семинарлар, түгәрәк өстәлләр уздыру һәм материаллар әзерләү: – коммуналь өлкә; – социаль өлкә; – муниципаль предприятиеләр; – идарәче компанияләр һәм ТМШ	300,0
4.	– Темалар буенча укыту-методик әсбаплар эшләү һәм тарату: «Торак хуҗалыгында энергияне саклау»; – «Сәламәтлек саклау һәм мәгариф учреждениеләре өчен Энергияне саклау»; – «Бюджет өлкәсендә энергияне саклау»;	100,0
5.	Мәктәпләрдә «энергияне саклау дәресләрен», укучылар эшләренең энергияне сак тоту темасына иҗади конкурсларын үткәрү	100,0
6.	Коммуналь хезмәтләр өчен түләү турында хәбәрнамәләрнең әйләнештәге ягында энергияне сак тоту буенча мәгълүмат урнаштыру	50,0
	БАРЛЫГЫ:	**800,0**

13. Программаны тормышка ашыру белән идарә итү һәм контрольдә тоту

Энергия ресурсларының нәтиҗәлелеге идарәсе структурасына керүче дәүләт идарәсе органнары, ведомстволары һәм оешмаларының функцияләре "Энергия ресурсларының нәтиҗәлелеге турында" Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнары, шулай ук Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы норматив документлары белән билгеләнә.

Татарстан Республикасы сәнәгать һәм сәүдә министрлыгы:

- энергоресурсларның нәтиҗәлелеге программасын эшләүне оештыра һәм Энергия ресурсларының нәтиҗәлелеге чараларын үтәү барышында дәүләт финанс чараларын куллануны контрольдә тота.

Дәүләт хакимияте һәм Идарәсенең муниципаль органнары:

- энергияне саклау программасын эшләүдә катнашалар;
- үз карамагындагы территориядә урнашкан оешмаларда һәм предприятиеләрдә энергияне сак тоту программалары чараларын тормышка ашыруны контрольдә тоталар;
- энергияне сак тоту чараларын үтәү барышында финанс чараларын куллануны контрольдә тота.

ТКХ предприятиеләре һәм бюджет оешмалары:

- конкрет юнәлешләр буенча Программа чараларын гамәлгә ашыралар.

Агымдагы идарә программасы Мамадыш муниципаль районы Башкарма комитетының территориаль һәм инфраструктура үсеше бүлеге тарафыннан тормышка ашырыла. Район башкарма комитеты Программаның муниципаль заказчысы булып тора, программаны эшләү һәм тормышка ашыру барышына, шул исәптән, аны үтәү максатларында кирәкле куллану документларын әзерләүне дә кертеп, җитәкчелек итә.

Программа чаралары тормышка ашырыла:

- Мамадыш муниципаль районы территориаль идарә органнары;

- дәүләт яки муниципаль ихтыяҗлар өчен товарлар китерүгә, эшләр башкаруга, хезмәтләр күрсәтүгә заказлар урнаштыру турында законнарда билгеләнгән тәртиптә сайлап алынган оешмалар;

- энергияне сак тоту һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыру чараларын гамәлгә ашыру өчен программага кергән башка оешмалар тарафыннан бирелә.

Программаны тормышка ашыру мониторингын муниципаль заказчы – Мамадыш муниципаль районы Башкарма комитеты башкара. Программа чараларын үтәү мониторингы программаны башкаручылардан башкарылган эшләр күләме турында мәгълүматны ай саен җыю юлы белән башкарыла.

Программаның заказчысы Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының Норматив-хокукый актларында билгеләнгән тәртиптә программаны тормышка ашыруның барышы турында хисапны даими рәвештә Татарстан Республикасы хөкүмәтенә тапшыра.

Муниципаль заказчы гамәлгә кертелә торган чараларның нәтиҗәлелеген мониторинглау планын эшли һәм раслый. Кертелә торган чараларның нәтиҗәлелеге мониторингы нәтиҗәләре ярты елга бер тапкырдан да ким түгел карала.

14. Программаны ресурслар белән тәэмин итү һәм планлаштырыла торган социаль-икътисадый нәтиҗә

Программаны финанслауның төп чыганаклары булып түбәндәгеләр тора:

1. Мамадыш муниципаль районының тупланма бюджеты акчалары.

2. Энергияне сак тоту һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыру өлкәсендә максатчан программаларны, башка федераль максатчан программаларны гамәлгә ашыру кысаларында федераль бюджеттан, бюджеттан тыш федераль фондлардан субсидияләр.

3. Энергияне сак тоту һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыру өлкәсендә максатчан программаларны, башка республика максатчан программаларын гамәлгә ашыру кысаларында Татарстан Республикасы бюджеты акчалары

4. Бюджеттан тыш чаралар, шул исәптән:

- Программада катнашучы предприятиеләрнең һәм оешмаларның үз акчалары;
- ведомство һәм тармак программалары кысаларында бюджеттан тыш чыганаклар;

энергосервис компанияләре акчалары.

5. Энергоресурсларны кулланучылар – торак йортларның милекчеләре чаралары.

2019-2023 еллар чорында программа чараларын финанслауның гомуми күләме 92,964 млн. сум тәшкил итә (к. 14.1 Таблица), шулардан:

- ММРНЫҢ берләштерелгән бюджеты-5,825 млн. сум;
- федераль бюджет акчалары-4,5 млн. сум;
- республика бюджеты акчалары-13,6 млн. сум;
- бюджеттан тыш чаралар-69,039 млн. сум;
- объект милекчеләренең акчасы-69,039 млн. сум.

Таблица 0.1 ММР Энергияне сак тоту һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыру программасы чараларын финанслау

№	чаралар	Финанслау, мең сумнарда					барлыгы	шул исәптән чыганаклар буенча				
		2019 ел	2020 ел	2021 ел	2022 ел	2023 ел		ММР берләштерелгән бюджеты	РФ бюджеты	РТ бюджеты	бюджеттан тыш чаралар	
											ВСЕГО	шул исәптән милекче акчалары
Җирле үзидарә органнары, бюджет учреждениеләре, социаль объектлар												
1	Электр энергиясе чыгымын исәпләү приборларын алыштыру/җиһазлау	500	150	130	120	100	**1000**	1000				
2	Җылылык энергиясе чыгымын исәпкә алу узелларын җиһазлау/алыштыру	140	140	140	140	140	**700**	700				
3	Су чыгымын исәпләү узелларын җиһазлау / алыштыру	20	20	20	20	20	**100**	100				
4	эчке яктырту системаларын алыштыру	25	25	25	25	25	**125**	125				
5	Урамнарны яктырту системаларын алыштыру	300	300	300	300	300	**1500**	1500				
Күпфатирлы торак фонды												
6	Электр энергиясе чыгымын исәпләү приборларын алыштыру/җиһазлау	390	390	390	390	390	**1950**	0	0	0	1950,0	1950,0
7	Җылылык энергиясе чыгымын исәпкә алу узелларын җиһазлау/алыштыру	0	0	0	0	0	**0**	0	0	0	0	0
8	Су чыгымын исәпләү узелларын җиһазлау һәм алыштыру	91,0	94,9	97,5	101,4	104,0	**488,8**	0	0	0	488,8	488,8

№	чаралар	Финанслау, мең сумнарда					барлыгы	шул исәптән чыганаклар буенча				
		2019 ел	2020 ел	2021 ел	2022 ел	2023 ел		ММР берләштерелгән бюджеты	РФ бюджеты	РТ бюджеты	бюджеттан тыш чаралар	
											ВСЕГО	шул исәптән милекче акчалары
9	Объектларны энергетик тикшерү		4 500	4 500	1 000	1 000	**11 000**	1 900		9 100		
10	ТКХ оешмаларының җитештерү программалары		7 000	11 000	11 500	11 500	**41 000**				41 000	41 000
11	Традицион булмаган һәм яңартыла торган энергия чыганакларын гамәлгә кертүнең пилот проектлары		100	1 500	9 000	12 000	**22 600**		4 500	4 500	13 600	13 600
12	Мониторинг һәм программа белән идарә итү	100	100	100	100	100	**500**	500				
	Барлыгы	**1 566**	**12 819,9**	**18 202,5**	**22 696,4**	**25 679**	**80 963,8**	**5 825**	**4 500**	**13 600**	**57 038,8**	**57 038,8**

ММРның берләштерелгән бюджеты хисабына максатчан бюджет финанславы рәвешендә акчалар түбәндәге чараларны тормышка ашыруга юнәлдерелә:

- мониторинг һәм программа белән идарә итү буенча;
- энергоресурсларны кулланучы муниципаль бюджет учреждениеләрен энергетик тикшерү һәм паспортлаштыру өчен;
- муниципаль бюджет һәм социаль учреждениеләрне энергия ресурсларын исәпкә алу приборлары белән тәэмин итү өчен;
- торак фондын исәпкә алу приборлары белән тәэмин итү буенча гражданнарга социаль ярдәм күрсәтү;
- энергияне сак тотуның норматив-хокукый базасын үстерүгә.

Федераль бюджеттан субсидияләр республика һәм җирле бюджетлардан финанслана торган чараларны финанслаштыруга, торак йортларны энергия ресурсларын исәпкә алу приборлары белән тәэмин итүгә, традицион булмаган һәм яңартыла торган энергия чыганакларын куллану өлкәсендә пилот проектларны гамәлгә ашыру буенча җибәрелә.

Бюджеттан тыш чаралар хисабына коммуналь комплекс оешмаларының, сәнәгать предприятиеләренең җитештерү программаларын финанслау, шулай ук энергия саклау технологияләрен, җиһазларын һәм Энергосервис контрактлары кысаларында коммерция исәбенә алу төеннәрен кертү гамәлгә ашырыла.
Энергетика ресурсларын кулланучылар – торак йорт милекчеләренең акчалары торак фондын индивидуаль һәм гомумйорт исәпкә алу төеннәре белән тәэмин итү чараларын финанслауга юнәлтелә.

Программаның җыелма техник-икътисадый күрсәткечләре 14.2 таблицасында китерелгән.

0.2Таблица Программаның җыелма техник-икътисадый күрсәткечләре

№	Күрсәткечләр	2019-2023 елларга барлыгы	шул исәптән еллар буенча				
			2019	2020	2021	2022	2023
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Электр энергиясен куллануны еллык кыскарту, мең кВт*сәг	**13642,9**	2897,3	2810,5	2726,1	2644,1	2565,0
2.	Җылылык энергиясен кулллануны еллык кыскарту, мең Гкал	**2,83**	0,6	0,58	0,57	0,55	0,53
3.	Табигый газ кулллануны еллык кыскарту, мең куб. м	**15340**	3258	3160	3065	2973	2884
4.	Су кулллануны еллык кыскарту, мең куб. м	**163,0**	34,6	33,6	32,5	31,6	30,7
5.	Суммарная экономия электроэнергии (нарастающим итогом), тыс.кВт*ч		2897,3	5707,8	8433,9	11078	13642,9
6.	Җылылык энергиясен гомуми экономияләү (арту нәтиҗәсе), мең Гкал		0,6	1,18	1,75	2,3	2,83
7.	Табигый газ кулллануны гомуми киметү (үсү нәтиҗәсе), мең куб. м.		3258	6418	9483	12456	15340
8.	Суны гомуми экономияләү (үсә торган нәтиҗә), мең куб. м		34,6	68,2	100,7	132,3	163,0
9.	Чараларны үтәүгә чыгымнар, мең сум	**80 963,8**	**1 566,0**	**12 819,9**	**18 202,5**	**22 696,4**	**25 679,0**
10.	Экономияләнгән ягулык-энергетика ресурсларының бәясе (үсә барган нәтиҗә), мең сум	**152 610**	**32 413**	**31 437**	**30 490**	**29 577**	**28 693**
11.	**Чараларның нәтиҗәлелеге, мең сум**	**71 646,2**	**30 847**	**18 617,1**	**12 287,5**	**6 880,6**	**3 014**

Программаның гомуми икътисадый нәтиҗәлелеге инвестиция проектлары буларак карала торган чараларны гамәлгә ашыру чорында аның барлык чараларының нәтиҗәлелеген интеграль бәяләү буларак исәпләнгән һәм 2023 елга 23 млн. 78 мең сум күләмендә фаразланыла.

Икътисади нәтиҗәлелекне исәпләү чиста дисконтацияләнгән керемне билгеләү аша башкарыла:

$$ЧДД = \sum_{t=1}^{T} \frac{(\sum_{i=1}^{N} ЭФФ_t^i - ПК_t^i)}{(1+r)^t}$$

где:

ЧДД - программа чараларыннан чиста дисконтацияләнгән керем;

T - программаны тормышка ашыру вакыты (елларда);

$ЭФФ_t^i$– t елда i чараны тормышка ашырудан нәтиҗә;

$ПК_t^i$ - программаның i чарасын гамәлгә ашыруга, тиешле t елларга бәяләр фаразын исәпкә алып, артык капиталь чыгымнар;

N – программа чаралары саны;

r - дисконтлау коэффициенты.

14.Программаны эшләгәндә кулланыла торган юридик һәм хокукый документлар

- «Энергияне сак тоту һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыру турында һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү хакында " 2009 елның 23 ноябрендәге 261-ФЗ номерлы Федераль закон»;

- «Муниципаль ихтыяҗлар өчен товарлар, хезмәт күрсәтүләр, эшләр башкару, заказлар урнаштыру таләпләрен билгеләү кагыйдәләрен раслау турында» 2009 елның 31 декабрендәге 1221 номерлы Россия Федерациясе Хөкүмәте карары;

- «Энергияне сак тоту һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыру өлкәсендә төбәк һәм муниципаль программаларга карата таләпләр турында» 31.12.2009 ел, № 1225 Россия Федерациясе Хөкүмәте карары;

- Россия Федерациясе Икътисадый үсеш министрлыгының «Энергияне сак тоту һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыру өлкәсендә төбәк, муниципаль программаларны эшләү максатларында кулланылырга мөмкин булган энергияне сак тоту һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыру чараларының якынча исемлеген раслау турында» 17.02.2010 ел, 61санлы боерыгы;

- Россия Федерациясе Энергетика министрлыгының 30.06.2014 елның 398 № - лы «Дәүләт һәм муниципаль берәмлек, эшчәнлекнең җайга салынулы төрләрен хәл итүче оешмалар катнашында оешмаларның энергияне сак тоту һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыру өлкәсендәге программалар формасына һәм аларны гамәлгә ашыруның барышы турында хисап тотуга карата таләпләрне раслау турында» Россия Федерациясе Энергетика министрлыгының 30.06.2014 елның 398 № - лы

- Россия Федерациясе Энергетика министрлыгының 30.06.2014 елның 399 № - лы боерыгы «Энергияне сак тоту һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыру өлкәсендә, шул исәптән чагыштырма шартларда да, максатчан күрсәткечләрнең мәгънәләрен исәпләү методикасын раслау турында» 30.06.2014 елның 399 № - лы боерыгы;

- Россия Федерациясе Энергетика министрлыгының «Энергияне сак тоту һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыру өлкәсендә төбәк һәм муниципаль программаларны эшләү һәм гамәлгә ашыру буенча Методик тәкъдимнәрне раслау турында» 11.12.2014 ел, № 916 боерыгы»;

Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының «Татарстан Республикасында энергияне сак тоту һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыру» дәүләт программасын раслау турында» 2013 елның 4 декабрендәге 954 номерлы карары.